

A E ARBEJDERBEVÆGELSENS ERHVERVSRÅD

De glemte fattige

Tema: Fordeling & Levevilkår 2015

De glemte fattige

TEMA: Fordeling & Levevilkår

Udgivet af

AE - Arbejderbevægelsens Erhvervsråd

Reventlowsgade 14, 1. sal

1651 København V.

Telefon: 33 55 77 11

E-mail: ae@ae.dk

www.ae.dk

Ansvarshavende redaktør

Direktør **Lars Andersen**

Redaktion

Kommunikationskonsulent **Sarah Steinitz** - Kommunikationschef **Mikkel Harboe** -

Sekretariats- og kommunikationsmedarbejder **Malene Michelsen**

Hovedforfatter

Analysechef **Jonas Schytz Juul**

Derudover har følgende bidraget

Stud. polit **Emilie Agner Damm** - Stud. polit **Solveig Prag Blicher**

Omslag: **Jan Rasmussen - Tombola**

November 2015

Forord

"Income inequality is on the rise. The rich control more of the country's wealth. Union membership is falling. The ranks of the poor are growing. Sounds like the United States? Actually, it's Denmark."

Sådan skrev CNN d. 23. oktober 2015 om den stigende ulighed i Danmark. For på trods et veludbygget velfærdssamfund, har uligheden i Danmark været støt stigende de senere år. Siden midten af 1990'erne, og særligt siden starten af 00'erne, er der blevet markant større forskel på indkomsten mellem rig og fattig. Der er i dag næsten dobbelt så mange fattige som for 10 år siden. Lige under 40.000 danskere lever nu i fattigdom, heraf mere end 8.000 børn. Desværre har regeringen besluttet at vende det blinde øje til ved at afskaffe fattigdomsgrænsen og dermed opgørelserne af, hvordan fattigdommen udvikler sig.

Den stigende ulighed handler dog ikke kun om, at der bliver større forskel mellem de absolut rigeste og de allermost fattige. I øjeblikket er situationen, at en lille gruppe med meget høje indkomster stikker af fra de brede midterlag i befolkningen. Der er tale om en historisk stilstand i indkomstudviklingen for arbejderklassen og store dele af middelklassen, mens overklassens indkomster fortsat stiger. Faktisk har arbejderklassen og store dele af middelklassen oplevet decideret tilbagegang i deres lønindkomst siden krisen.

Den voksende afstand mellem rig og fattig truer sammenhængskraften. Det er simpelthen sværere at forholde sig til, at nogle mennesker lever et helt anderledes liv, når man aldrig møder dem. Den stigende ulighed rykker ved fundamentet for vores velfærdssamfund. Det er et problem, for velfærdsstaten har vist sig meget succesfuld i et internationalt perspektiv.

Selv om uligheden i Danmark fortsat er lav sammenlignet med mange andre lande i verden, er den stigende ulighed bekymrende. Fra politisk hold ser vi i øjeblikket forslag og udspil til initiativer, der vil skubbe bag på den polariserende udvikling. Den nye integrationsydelse og regeringens kontanthjælpsloft vil sørge for, at forskellen mellem rig og fattig fortsat vil stige i stedet for at nærme sig hinanden. Denne kurs står i modsætning til, hvad OECD, IMF og FN opfordrer til i deres økonomiske rapporter og politiske målsætninger.

Danmark har i efteråret 2015 bakket op om FN's vedtagne 2030-mål for bæredygtige samfund. Et af målene handler om at mindske den stigende ulighed ved, at de 40 pct. med lavest indkomst skal have en indkomstfremgang større end gennemsnittet i befolkningen. Et kig på udviklingen de seneste år viser, at vi er milevidt fra dette mål - og med de seneste politiske tiltag herhjemme kommer vi endnu længere væk. De fattigste danskere halter faktisk længere og længere bagud målt på indkomst, og det faktum, at vi har fattige i Danmark, er på det nærmeste gledet ud af den politiske bevidsthed. Der er behov for at ændre kurs, hvis Danmark skal leve op til FN's målsætning og i det hele taget fastholde et stærkt og sammenhængende velfærdssamfund.

Indhold

FORDELING OG LEVEVILKÅR

1	Større forskel på rig og fattige skader vækst og mobilitet	5
	Stigende ulighed i Danmark	6
	Lav ulighed i internationalt perspektiv – men ikke nødvendigvis dén laveste	8
	De rigeste tjener mere og mere, mens de fattigste halter bagud	9
	Danmark har ikke levet op til FN's mål om lavere ulighed de senere år	11
	Ulighed skader økonomisk vækst	13
	Social mobilitet er afgørende for en sund økonomi	14
	Hvor står vi – og hvor skal vi hen?	16
2	Fattigdom er gledet ud af den politiske bevidsthed	19
	Flere fattige i Danmark	19
	Fattigdom blandt børn falder	22
	Stort fald i antallet af etårs-fattige børn	23
	Regeringens politik skaber fattigdom	24
3	Arbejderklassens indkomstfremgang er gået i stå	28
	Skæv indkomstfremgang over de seneste 30 år	29
	Siden 2010 er arbejderklassens indkomst holdt op med at vokse	32
	Klassernes lønudvikling er meget skæv	33
	En mere lige indkomstfordeling sikrer bedre vilkår for samfundet	37

1 KAPITEL

Større forskel på rig og fattig skader vækst og mobilitet

Uligheden har været stigende i Danmark siden midt 90'erne, og især de seneste ti år har udviklingen taget fart. OECD og Den Internationale Valutafond (IMF) har for nylig fremhævet, at stigende ulighed er skadelig for væksten i et samfund. Når uligheden stiger, går det nemlig ud over uddannelsesniveautet blandt børnene i de mindst privilegerede familier. I Danmark står mange unge som 25-årig stadig uden uddannelse, og størstedelen kommer fra socialt dårligt stillede hjem. De seneste politiske tiltag, integrationsydelse og kontanthjælpsloft, er skridt i den forkerte retning, hvis vi skal knække den stigende ulighedskurve, leve op til FN's mål om mindre ulighed og sikre, at flere børn fra ressourcetsvage familier får en uddannelse.

Uligheden i Danmark er lav i international sammenligning. Men som bl.a. Finansministeriet, Danmarks Statistik og OECD har vist, har den danske ulighed været stigende gennem de senere år. Spørgsmålet, som jævnligt er oppe at vende i den offentlige debat, er imidlertid, om den stigende ulighed er et problem.

Fra liberale kanter påpeges det, at lav ulighed i sig selv ikke bør være et mål. Der er ikke noget problem i en stigende ulighed, så længe alle oplever indkomstfremgang. Som Venstres næstformand, Kristian Jensen, udtalte til Berlingske: *"Jeg lever med større ulighed, hvis alle bliver rigere."*¹

⓪
Fra liberale kanter påpeges det, at lav ulighed i sig selv ikke bør være et mål

Hos centrum-venstre vurderes den stigende ulighed omvendt at udgøre problem – både for de personer, der lever i den nederste del af indkomstpyramiden, og for væksten og sammenhængskraften i samfundet. Som LO's daværende næstformand Lizette Risgaard sagde til Ugebrevet A4, da Dansk Arbejdsgiverforening foreslog at sænke kontanthjælp, førtidspension og sygedagspenge: *"Udspillet er efter mine begreber udtryk for et helt forfejlet menneskesyn. (...) Det er ikke ved at skabe fattigdom, at vi skaber mere vækst og beskæftigelse."*²

⓪
Hos centrum-venstre vurderes den stigende ulighed at udgøre et problem

¹ <http://www.politiko.dk/nyheder/jeg-lever-med-stoerre-ulighed-hvis-alle-bliver-rigere>

² http://www.ugebreveta4.dk/erhvervsraad-da-reformer-vil-sende-50000-ud-i-fattig_20118.aspx

Fra internationalt hold har nogle af de dominerende institutioner i den økonomiske debat – OECD og Den internationale Valutafond (IMF) – i deres seneste rapporter fremhævet, at ulighed kan være hæmmende for væksten i et samfund.

⓪ OECD og IMF: Ulighed kan være hæmmende for væksten

I dette kapitel ser vi på de store linjer i ulighedsdebatten. Først og fremmest tager vi en status på uligheden i Danmark. Hvordan er ulighedsniveauet – både i forhold til tidligere og i internationalt perspektiv?

Dernæst studerer vi nogle af analyserne fra OECD og IMF og går ind i diskussionen om, hvorvidt ulighed er hæmmende for væksten – og om konklusionerne fra IMF og OECD kan overføres på Danmark.

Stigende ulighed i Danmark

Der er mange måder, man kan måle uligheden i et samfund på. Man kan bl.a. se på indkomstfordelingen, på børns uddannelseschancer eller på, hvor store folks formuer er. Et udbredt mål til opgøre den samlede ulighed er Gini-koefficienten. Gini-koefficienten er beregnet ud fra folks indkomster og er et indeks mellem 0 og 100, hvor 0 svarer til, at alle personer har samme indkomstniveau, og hvor 100 svarer til at hele indkomstmassen er koncentreret hos én enkelt person. Et fald i Gini-koefficienten er altså udtryk for et fald i uligheden, mens en stigning er et udtryk for stigende ulighed.

⓪ Der er mange måder at måle ulighed på

Målt på Gini-koefficienten er den danske ulighed generelt steget siden midten af 1990'erne og frem til i dag. Ifølge Finansministeriets opgørelse er Gini-koefficienten steget fra et niveau på omkring 20 i midt 1990'erne til omkring 26 i 2013, som er det nyeste år, man kan få data fra. Der er således tale om en stigning i ulighed på 6-7 point, svarende til godt 30 pct., fra midtialvfemserne til i dag.

⓪ Målt på Gini-koefficienten er den danske ulighed generelt steget siden midten af 1990'erne og frem til i dag

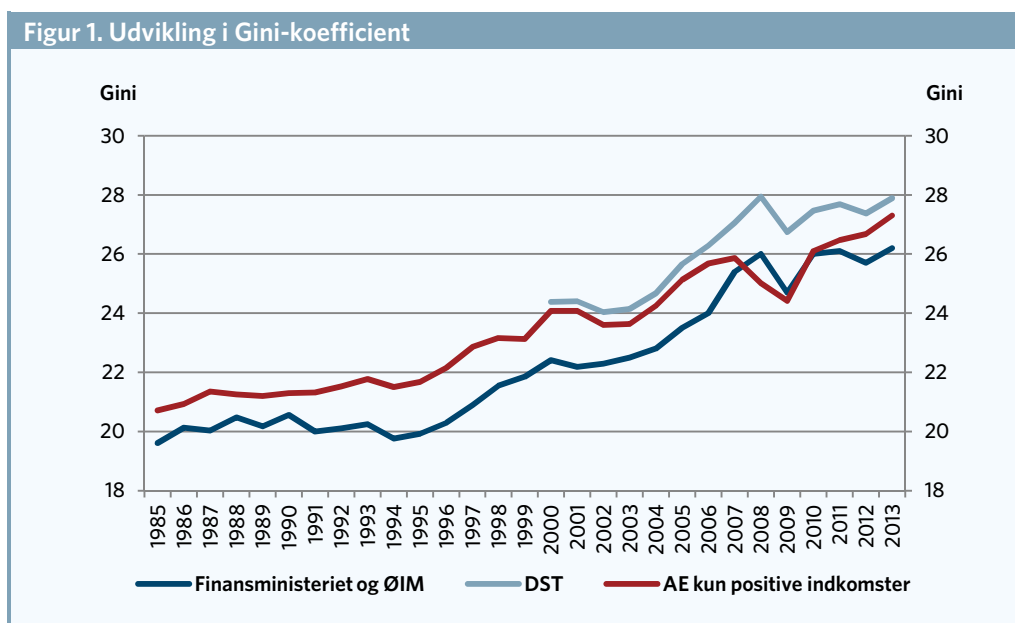

Målt ved Gini-koefficienten er uligheden steget i Danmark over de senere år. I 2008 var der et knæk i stigningen, men siden da er uligheden vokset igen

---

I figur 1 er udviklingen i Gini-koefficienten vist. I figuren er der både vist udviklingen ifølge Finansministeriets (og Økonomi- og Indenrigsministeriets) opgørelse, Danmarks Statistiks opgørelse samt AE's beregninger på Danmarks Statistiks indkomstdata. AE's opgørelse bygger på

samme tal som Danmarks statistik – men ser bort fra negative indkomster³, som er inkluderet i Danmarks Statistiks beregning.

Anm.: I AE's beregning er der et mindre databrud i opgørelsen af den disponible indkomst i år 2000 da definition-en af Danmarks Statistiks disponible indkomst ændres. Der indgår kun familier med positive ækvivalerede disponible indkomster i AE's beregning. Kilde: AE på baggrund af Finansministeriet, Økonomi og Indenrigsministeriet og Danmarks Statistik

Som det ses af figuren, følger Gini-koefficienterne den samme udvikling i de tre opgørelser. At niveauerne er lidt forskellige skyldes forskelle i den måde, man gør indkomster op på i Finansministeriet og i Danmarks Statistik, jf. boks 1.

Boks 1. Opgørelse af Gini-koefficienten i Finansministeriet og Danmarks Statistik

Danmarks Statistiks opgørelse af Gini-koefficienten er offentliggjort i Statistisk Tiårsoversigt 2015 og er dannet på deres nyeste indkomstbegreb for ækvivaleret disponibel indkomst for perioden 2000-2013. Niveaulet ligger i denne opgørelse ca. et par point over opgørelsen fra Finansministeriet. Ifølge Danmarks Statistik er Gini-koefficienten på 28 i 2013, mens den ifølge Finansministeriet er på 26. Begge opgørelser er lavet på detaljerede registeroplysninger, og der tages udgangspunkt i den ækvivalerede disponible indkomst. Når der alligevel er forskel i opgørelserne, skyldes det bl.a., at opgørelsen af den disponible indkomst ikke er ens. Der bruges ikke samme beregnet lejeværdi af egen bolig, og familiebegrebet og husstandsækvivaleringen er forskellig. Uanset disse forskelle i opgørelsesmetode, så er udviklingen i uligheden i de to opgørelser meget ens, selvom niveauet altså er højere i Danmarks Statistiks opgørelse.

Målt ved Gini-koefficienten er uligheden steget i Danmark over de senere år. I årene op til krisen i 2008 steg den markant. I 2008 var der et knæk i uligheden, hvilket skyldes, at nogle af dem med de største formuer mistede flere penge end dem med lille eller ingen formue. Siden krisen er uligheden vokset igen. Som det ses af de forskellige Gini-beregninger ligger uligheden nu omkring niveauet fra før krisen – eller en smule højere.

⊙
Uligheden steg markant frem mod krisen. I 2008 var der et knæk i stigningen, men nu stiger uligheden igen

³ Et bidrag til den stigende ulighed lige omkring krisens udbrud i 2008 er en relativt stor stigning i antallet af personer, som har store negative indkomster (fx selvstændige med underskud i virksomheden). Selvom disse personer i antal udgør en relativt lille gruppe, påvirker det beregningen af Gini-koefficienten uforholdsmæssigt meget i kriseårene.

Lav ulighed i internationalt perspektiv - men ikke nødvendigvis dén laveste

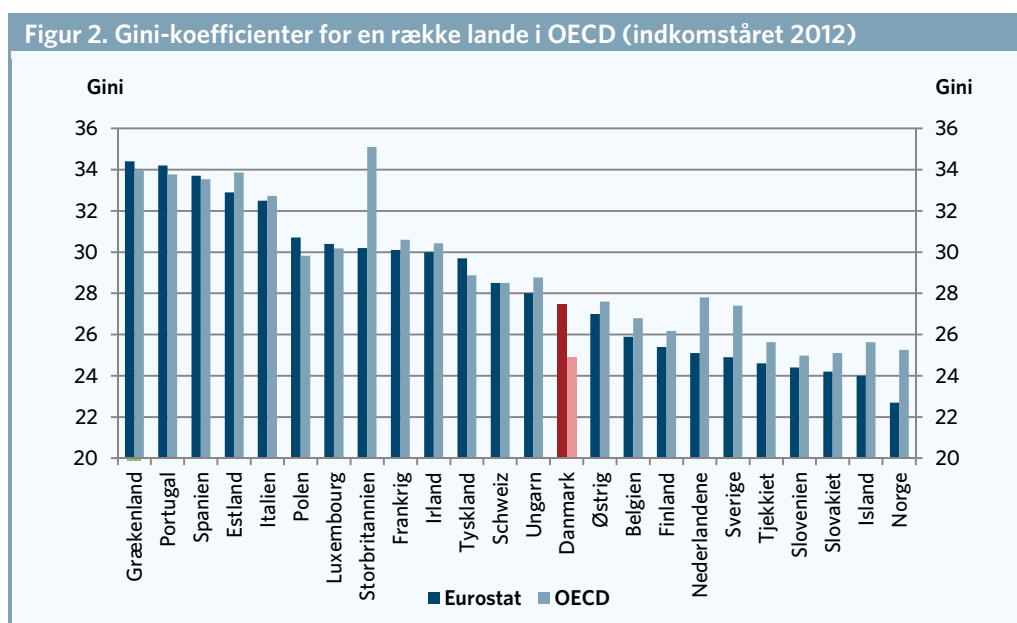
Selvom uligheden er steget over en årrække, så har Danmark i international sammenhæng stadig relativ lav ulighed. Det skyldes blandt andet, at uligheden i andre vesteuropæiske lande også er steget i de senere år. Særligt hvis man tager udgangspunkt i OECD's opgørelse tegner Danmark sig for en meget lav ulighed. Her er Gini-koefficienten opgjort til 24,9. Det ses af figur 2, som viser OECD's og Eurostats opgørelse af ulighed opgjort ved Gini-koefficienten.

⓪ I international sammenligning har Danmark lav ulighed

Kun den rigeste femtedel af befolkningen har oplevet en stigning i indkomstandelen siden 1985

Ifølge Eurostat er Danmark dog ikke blandt de allermest lige samfund i Europa. Eurostat placerer Danmark på 11. plads med en Gini-koefficient på 27,5. Mange af de lande, vi normalt sammenligner os med, har i Eurostats opgørelse en lavere ulighed, fx Sverige, Norge, Island, Belgien og Østrig.⁴

⓪ Mange af de lande, vi normalt sammenligner os med, har i Eurostats opgørelse lavere ulighed end Danmark

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik (2015)

Gini-koefficienten er et attraktivt mål at bruge til at måle uligheden, da den sammenfatter uligheden i et enkelt tal. Ved alene at se på Gini-koefficienten er det dog ikke muligt at se de underliggende tendenser, der driver uligheden. En måde at dykke ned i det er ved at se på indkomstandele.

⁴ Forskellen mellem de to opgørelser hænger for Danmarks vedkommende sammen med, at der bruges to forskellige kilder til indkomstuligheden. Mens Danmarks Statistik leverer tal til Eurostat, så leverer Finansministeriet tal til OECD. Eurostat angiver Gini-koefficienten i Danmark til 27,5, hvilket ligger tæt på Danmarks Statistiks officielle opgørelse af Gini-koefficienten. OECD angiver Gini-koefficienten til 24,9, hvilket er lidt lavere end Finansministeriets officielle opgørelse. Som det ses af figur 2, er Danmark et af de lande, hvor afvigelsen mellem OECD's og Eurostats opgørelser er størst. OECD's Gini-koefficient for Danmark ligger 2,6 point under Eurostats.

De rigeste tjener mere og mere, mens de fattigste halter bagud

Ved at se på, hvordan indkomsten fordeler sig i forskellige befolkningsgrupper, kan man få en bedre forståelse af ulighedens bagvedliggende tendenser.

I tabel 1 er befolkningen opdelt i ti lige store grupper (deciler) efter størrelsen af deres indkomster. I tabellen er der set på, hvor stor en del af den samlede indkomstmasse hver gruppe har. Hvis der var en helt lige indkomstfordeling, ville alle ti grupper have 10 pct. af den samlede indkomstmasse. Af tabellen ses det, at de rigeste grupper i samfundet i dag står for en større del af den samlede indkomst i landet, mens middel- og arbejderklassen samt de fattigste tegner sig for en mindre del af indkomstmassen.

I dag (2013) råder de 10 pct. med lavest indkomst over 3,6 pct. af den samlede masse af disponibel indkomst (indkomst efter skat). I løbet af hele perioden 1985-2013 er denne andel faldet fra 4,2 pct. til 3,6 pct. Altså et fald på 0,6 pct. point, eller hvad der svarer til næsten 15 pct. Samtidig har de 10 pct. med de højeste indkomster en andel af den samlede indkomst efter skat på 22,5 pct. Denne andel er steget fra 17,9 pct. i 1985 til 22,5 pct. i 2013. Dvs. en stigning på 4,6 pct.point, svarende til knap 26 pct.

⓪ De rigeste grupper i samfundet tegner sig i dag for en større del af indkomstmassen end i 1985

⓪ De fattigste 10 pct. råder i dag over 3,6 pct. af indkomstmassen. Det er 15 pct. mindre end i 1985

	1985	2013	Forskel	Relativ forskel
	Pct.	Pct.	Pct.point	Pct.
1. decil (Fattigste 10 pct.)	4,2	3,6	-0,6	-14,1
2	6,5	5,6	-0,8	-12,9
3	7,5	6,6	-0,9	-11,7
4	8,4	7,5	-0,9	-10,6
5	9,2	8,4	-0,8	-8,4
6	10,0	9,4	-0,6	-6,1
7	10,9	10,5	-0,4	-3,6
8	12,0	11,9	-0,1	-0,7
9	13,4	13,9	0,5	3,4
10. decil (Rigeste 10 pct.)	17,9	22,5	4,6	25,6
Gennemsnit	10,0	10,0	0,0	0,0

Anm: Kun familier med positive ækvivalerede disponible indkomster er med. For 2010-2013 er afgrænsningen lavet ekskl. grøn check. Kun fuldt skattepligtige er medregnet. 1. decil betegner de ti procent af befolkningen, der har de laveste indkomster, mens 10. decil betegner de 10 pct. med størst indkomster.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

Som det ses af tabellen, er det kun befolkningsgrupperne i 9. og 10. decil – altså de 20 pct. af befolkningen med højeste indkomster, som har oplevet en stigning i indkomstandelen siden 1985. De resterende otte deciler har alle oplevet tilbagegang.

⓪ Kun de 20 pct. med højeste indkomster har oplevet en stigning i indkomstandelen siden 1985

Denne udvikling er med til at drive stigningen i Gini-koefficienten. Af tabellen er det også værd at bemærke, at de laveste deciler har oplevet det største relative fald i andelen af den samlede indkomst. Det vil sige: De fattigste grupper sidder i dag på en betydelig mindre del af den samlede indkomst, end de gjorde i 1985. Og jo lavere indkomst man har, des større tilbagegang har man oplevet.

① De fattigste sidder i dag på en betydelig mindre del af den samlede indkomst end i 1985. Jo lavere indkomst man har, des større tilbagegang har man oplevet

Det er vigtigt at understøtte, at faldet i indkomstandele ikke skal tolkes sådan, at der har været et reelt fald i indkomsterne. Siden 1985 har alle indkomstgrupper oplevet en real stigning i deres indkomst målt i kroner og ører. Det ses af tabel 2, som viser den reale indkomstudvikling fra 1985-2013. Dog er indkomsterne steget markant mere blandt de rigeste end blandt de fattigste.

① Alle indkomstgrupper har oplevet en real stigning i deres indkomst målt i kroner og ører

Tabel 2. Indkomstudvikling 1985-2013				
	1985	2013	Ændring	Ændring i pct.
	1.000 kr.			Pct.
1. decil (Fattigste 10 pct.)	64,0	89,5	25,5	39,8
2	98,0	138,8	40,9	41,7
3	113,1	162,6	49,5	43,7
4	126,5	184,1	57,6	45,6
5	138,9	207,0	68,1	49,0
6	151,2	230,9	79,7	52,7
7	164,5	258,0	93,5	56,8
8	180,6	291,9	111,2	61,6
9	203,2	341,8	138,6	68,2
10. decil (Rigeste 10 pct.)	271,0	554,0	283,0	104,4
Gns	151,1	245,9	94,8	62,7

Anm: Tabellen viser real indkomstudvikling 1985-2013 i faste 2015-priser. Kun personer med positive ækvivalerede indkomster indgår. For 2010-2013 er afgrænsningen lavet ekskl. grøn check.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

Den reale indkomstudvikling fra tabel 2 er gengivet i figur 3. Man kan se på figuren, at indkomstudviklingen de senere år har været mærket af krisen. De 10 pct. med de højeste indkomster har haft særligt store tab i 2008 og 2009 - bl.a. som følge af store fald i formueindkomsterne. I dag er det tabte genvundet igen, og indkomsten for de rigeste 10 pct. ligger nu et godt stykke over niveauet fra før krisen.

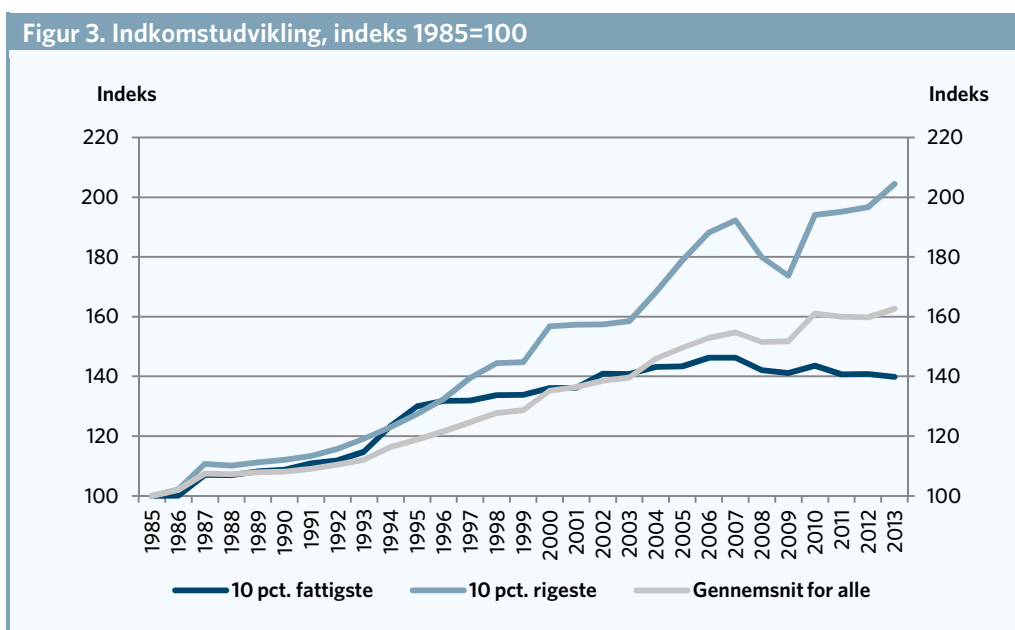
① De rigeste 10 pct. havde store tab i indkomsten fra formuer under krisen. I dag ligger indkomsten for de rigeste et godt stykke over niveauet fra før krisen

Det er ikke tilfældet for de 10 pct. med de laveste indkomster. Her har der reelt været et fald i indkomsten fra 2007-2013 - på trods af, at familier med negative indkomster ikke indgår i opgørelsen. De fattigste danskere er altså blevet fattigere siden krisen, mens de rigeste er blevet rigere. Gennemsnitsdanskeren har oplevet en real stigning i indkomsten fra 1985 til 2010, men indkomsten er ikke steget reelt siden 2010.

① De fattigste danskere er blevet fattigere siden krisen, mens de rigeste er blevet rigere

Ser man på de store linjer i indkomstudviklingen siden 1985, er billedet, at indkomstfremgangen for de rigeste, de fattigste og for gennemsnitsdanskeren følges nogenlunde ad fra 1985 og frem til midten af 1990'erne. Herefter er indkomststigningerne for de rigeste stukket af. Mens de rigeste 10 pct. har fået mange flere penge mellem hænderne de senere år, har gennemsnitsdanskeren set en mindre indkomstfremgang, og de fattigste 10 pct. af danskerne har faktisk oplevet en real tilbagegang.

⊙
Fra midten af 90'erne er uligheden i indkomsten vokset markant

Anm: Figuren viser den reale indkomstudvikling fra 1985 til 2013 og graferne er indekseret efter 1985. Kun familier med positive ækvivalerede disponible indkomster er med. For 2010-2013 er afgrænsningen lavet ekskl. grøn check. Kun fuldt skattepligtige er medregnet. Indkomster er omregnet til faste priser med forbrugerprisindekset.

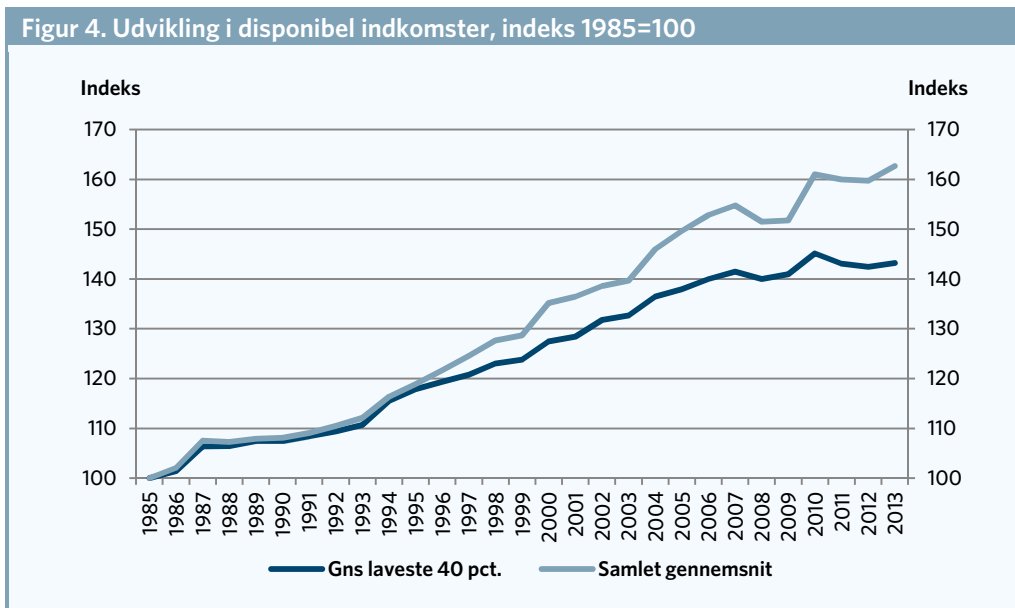
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

Danmark har ikke levet op til FN's mål om lavere ulighed de senere år

FN har i efteråret 2015 vedtaget nye bæredygtigheds mål, kaldet FN-2030-målene. Mål nr. 10 handler om at reducere den økonomiske ulighed mellem lande og inden for landet. Under dette mål er der en specifik målsætning om, at indkomstfremgangen for de 40 pct. med de laveste indkomster skal være større end indkomstfremgangen for hele befolkningen. Danmark har meldt sin opbakning til FN-målene, men ser man på historiske danske data, har vi ikke levet op til indkomstmålsætningen siden 1985, jf. figur 4. Indkomststigningen for de 40 pct. med lavest indkomst har især gennem de seneste ti år været markant mindre end for hele befolkningen.

⊙
FN's bæredygtigheds mål betyder bl.a. at de 40 pct. fattigste skal have større indkomstfremgang end gennemsnittet.

I løbet af de seneste ti år har indkomstfremgangen for hele befolkningen som helhed været på næsten 17 pct., mens den for de 40 pct. med lavest indkomst i gennemsnit er steget knap 8 pct.

Anm: Figuren viser den reale indkomstudvikling fra 1985 til 2013 og graferne er indekseret efter 1985. Kun familier med positive ækvivalerede disponible indkomster er med. For 2010-2013 er afgrænsningen lavet ekskl. grøn check. Kun fuldt skattepligtige er med. Indkomster er omregnet til faste priser med forbrugerprisindekset.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

Mens den gennemsnitlige indkomstfremgang for hele befolkningen har været på godt 60 pct. fra 1985 til i dag, så har den for de 40 pct. med lavest indkomst været på godt 40 pct. Det ses af tabel 4.

⓪ Den gennemsnitlige dansker har haft en fremgang i indkomsten på ca. 60 pct. fra 1985 til i dag

Tabel 4. Indkomstudvikling 1985-2013

	1985	2013	Forskel	Relativ forskel
	1.000 kr.		Pct.	
Gns laveste 40 pct.	100,4	143,7	43,4	43,2
Samlet gennemsnit	151,1	245,9	94,8	62,7

Anm: Tabellen viser real indkomstudvikling 1985-2013 i faste 2015-priser. Kun personer med positive ækvivalerede indkomster indgår. For 2010-2013 er afgrænsningen lavet ekskl. grøn check.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

I løbet af de seneste ti år har indkomstfremgangen for hele befolkningen som helhed været på næsten 17 pct., mens den for de 40 pct. med lavest indkomst i gennemsnit er steget knap 8 pct. Det ses af tabel 5. Forskellen mellem indkomstfremgangen for de 40 pct. med lavest indkomst og hele befolkningens indkomstfremgang er således blevet større de seneste ti år. Fra en faktor 2:3 set over hele perioden til en faktor 1:2 de seneste ti år.

⓪ Siden 2003 har indkomstfremgangen for hele befolkningen været på knap 17 pct., mens den for de 40 pct. med lavest indkomst er steget knap 8 pct.

Tabel 5. Indkomstudvikling 2003-2013

	2003	2013	Forskel	Relativ forskel
	1.000 kr.		Pct.	
Gns laveste 40 pct.	133,2	143,7	10,6	7,9
Samlet gennemsnit	211	245,9	34,8	16,5

Anm: Tabellen viser real indkomstudvikling 1985-2013 i faste 2015-priser. Kun personer med positive ækvivalerede indkomster indgår. For 2010-2013 er afgrænsningen lavet ekskl. grøn check.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

Den øgede forskel mellem indkomsterne skyldes, at de ti pct. med de laveste indkomster har haft en indkomstnedgang i de sidste ti år, mens de ti pct. med de højeste indkomster har haft en gennemsnitlig vækst på næsten 30 pct. i de sidste ti år. Det fremgår af tabel 6, som viser indkomstudviklingen målt realt fra 2003-2013. Som det ses af tabellen, er de fattigste 10 pct. af befolkningen den eneste befolkningsgruppe, der har fået en lavere real indkomst. De resterende ni deciler har oplevet indkomstfremgang.

⊙ De fattigste 10 pct. har i dag en lavere real indkomst end i 2003. De resterende ni deciler har oplevet indkomstfremgang

Som det ligeledes fremgår, er den reale indkomstfremgang større, jo rigere indkomstgruppe man ser på. De rigeste 10 pct. har i 2013 en indkomst, der er omkring 30 pct. større, end den var 10 år tidligere. Det er den høje indkomstfremgang i de øverste deciler, som har betydet, at deres andel af den samlede indkomstmasse er steget markant gennem de senere år.

⊙ Jo rigere man er, des mere er ens indkomst vokset over de senere år

	2003	2013	Ændring	Ændring i pct.
	1.000 kr.		Pct.	
1. decil (Fattigste 10 pct.)	90,1	89,5	-0,7	-0,7
2	128,4	138,8	10,5	8,2
3	147,9	162,6	14,7	10,0
4	166,4	184,1	17,7	10,6
5	184,4	207,0	22,6	12,3
6	202,7	230,9	28,2	13,9
7	223,5	258,0	34,5	15,4
8	249,6	291,9	42,3	16,9
9	287,6	341,8	54,2	18,9
10. decil (Rigeste 10 pct.)	429,6	554,0	124,4	29,0
Gennemsnit	211,0	245,9	34,8	16,5

Anm: Tabellen viser indkomstudvikling 2003-2013 i faste 2015-priser. Kun personer med positiv ækvivaleret disponibel indkomst indgår. For 2010-2013 er afgrænsningen lavet ekskl. grøn check.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

Den store forskel i indkomstudviklingen i de sidste ti år for toppen og bunden slår altså ud i FN-målet. Skal Danmark leve op til denne del af FN's 2030-mål, kræver det en helt anden udvikling i indkomsterne for dem med lavest indkomst, end man har oplevet i de seneste ti år.

⊙ Hvis Danmark skal leve op til FN's 2030-mål, kræver det en helt anden udvikling i indkomsterne, end den man har oplevet i de seneste ti år

Ulighed skader økonomisk vækst

Hvordan indkomstulighed påvirker vækst og velstand i et samfund er noget, der har været diskuteret længe. Man kan finde teoretiske argumenter for både, at høj ulighed giver større velstand, og for at lav ulighed giver større velstand. Ser man på empiriske studier – altså hvordan lande med høj og lav ulighed rent faktisk klarer sig økonomisk – peger meget af den nyeste forskning på, at øget ulighed er hæmmende for væksten.

⊙ Sammenhængen mellem ulighed og vækst kan diskuteres. Empiriske studier peger på, at øget ulighed hæmmer vækst

Både IMF og OECD har i løbet af 2015 publiceret rapporter om sammenhængen mellem ulighed og velstand. IMF viser i rapporten *Causes and Consequences of Income Inequality: A Global Perspective*, at når indkomstandelen stiger for de fattigste 20 pct. af befolkningen, så vil det give en højere BNP-vækst de følgende år. Samme positive sammenhæng kommer IMF frem til, når man ser på de midterste indkomstgrupper. IMF viser altså, at hvis de fattigste og middelklassen får en større andel af den samlede indkomst i et samfund, giver det en højere samlet vækst i økonomien.

⓪ Når indkomstandelen stiger for de fattigste 20 pct. af befolkningen, vil det give højere BNP-vækst de følgende år

Stigende ulighed i et samfund giver et lavere uddannelsesniveau for børnene fra de fattigste 40 pct. af familierne

For de rigeste 20 pct. finder IMF den modsatte sammenhæng. Hvis de rigeste 20 pct. får en stigende andel af den samlede indkomst i et samfund, har det negative effekter på den økonomiske vækst de følgende år. Argumentet om, at en stigning i indkomsten for de rigeste vil *sive ned* og gavne hele økonomien, kan altså ikke genfindes empirisk ifølge IMF⁵. I den over 300 sider lange rapport *In It Together: Why Less Inequality Benefits All*⁶ fra maj 2015, viser OECD, at den stigende ulighed fra 1985-2005 har betydet en lavere samlet vækst på næsten 5 pct. point i løbet af 20 år. I estimationen indgår 14 OECD lande – herunder Danmark, Norge, Sverige og Tyskland. Forsøg på at bremse uligheden via omfordelende skatter og overførsler er ifølge OECD ikke noget, der hæmmer væksten.

⓪ Hvis de rigeste 20 pct. får en stigende andel af den samlede indkomst, har det negative effekter på den økonomiske vækst de følgende år

Social mobilitet er afgørende for en sund økonomi

Hovedargumentet for, hvorfor ulighed skader væksten i et samfund på længere sigt, handler ifølge IMF og OECD om social mobilitet og uddannelsesefterslæb blandt børn i mindre privilegerede familier.

⓪ Ulighed skader vækst pga. et større uddannelsesefterslæb i de fattigste familier

OECD viser i rapporten fra maj 2015, at stigende ulighed i et samfund giver et lavere uddannelsesniveau for børn fra de fattigste 40 pct. af familierne. Når middelklassen og de lavere klasser ikke oplever samme indkomstfremgang som de højere klasser i samfundet, er der risiko

⓪ Stigende ulighed giver lavere uddannelsesniveau blandt børnene i de 40 pct. fattigste familier

⁵ Den såkaldte "trickle-down" effekt, hvor stigende indkomster for de rigeste gavner hele økonomien pga. de rigeste vil forbruge og investere den stigende indkomst, kan altså ikke genfindes empirisk ifølge IMF

⁶ Rapporten er den tredje i en række af højtprofilerede rapporter om den stigende ulighed i OECD-lande. Rapporten fra maj lægger sig således i forlængelse af rapporterne om ulighed fra 2008 og 2011.

for, at det fører til en "underinvestering" i uddannelse blandt børn i lavindkomstfamilier. De børn, som ikke får en uddannelse – eller kun får meget lidt uddannelse – bliver mindre produktive, end de ville have været med mere uddannelse i bagagen. Når produktiviteten blandt børn i lavindkomstfamilier bliver lavere, end den ville have været i et mere lige samfund, går det ud over vækst og velstand. Samtidig viser OECD, at stigende ulighed ikke har betydning for uddannelsesniveaet for børn fra den højere middelklasse og af eliten.

⊙ De børn, som ikke får en uddannelse bliver mindre produktive, end de ville have været med mere uddannelse i bagagen

OECD redegør for tre forhold, hvor stigende ulighed svækker opbygningen af human kapital – altså den viden og erfaring, som arbejdsstyrken er i besiddelse af, og som kan styrkes gennem uddannelse. Med en svækket human kapital forringes væksten og velstanden i landet.

⊙ Stigende ulighed svækker opbygningen af human kapital

Stor ulighed er ifølge OECD skadeligt for væksten, fordi:

1. Hvis der er stor ulighed, bliver der "underinvesteret" i uddannelse for børn fra de laveste klasser, og flere børn herfra står uden uddannelse som voksen. Dermed bliver deres potentiale ikke fuldt udnyttet.
2. Kvaliteten af uddannelsen for børn af de laveste klasser bliver lavere, når uligheden stiger.
3. Risikoen for, at børn fra de laveste sociale klasser står uden for arbejdsmarkedet i voksenlivet, er større i lande med stor ulighed.

Hvis der er stor ulighed, bliver der underinvesteret i uddannelse for børn fra de laveste klasser, og flere børn herfra står uden uddannelse som voksen

---

OECD har beregnet sandsynligheden for, at et barn får en videregående uddannelse afhængigt af, hvilket uddannelsesniveau dets forældre har, og hvad uligheden i samfundet er.⁷ I figur 4 er resultatet af OECD's beregninger gengivet. Her ses det, at børn af forældre med det højeste uddannelsesniveau med ca. 40 pct. sandsynlighed selv får en videregående uddannelse – uafhængigt af uligheden i landet.

⊙ Børn fra højtuddannede hjem får med stor sandsynlighed selv en uddannelse – uafhængigt af uligheden i landet

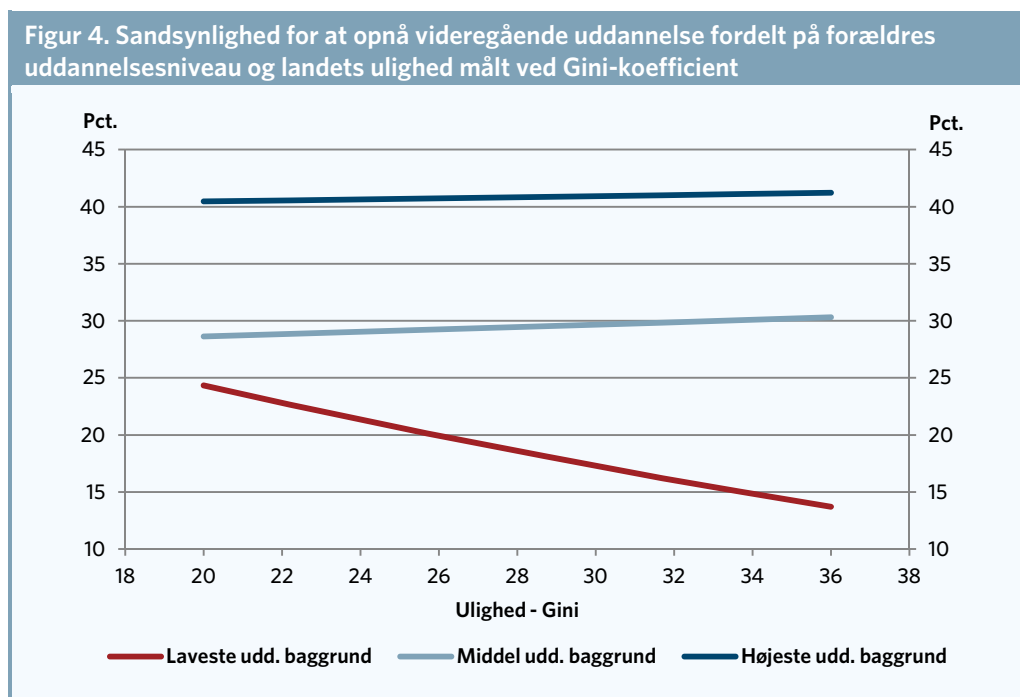
For børn af forældre med middel uddannelsesniveau er sandsynligheden for at få en videregående uddannelse på ca. 30 pct. Det er også stort set uafhængigt af uligheden i landet. Men ser man på børn af forældre med det laveste uddannelsesniveau (ufaglærte forældre), er der en faldende sandsynlighed for at få en videregående uddannelse, jo højere uligheden i landet er. Hvis uligheden er blandt de laveste i OECD-landene, er det omkring 25 pct. af børn af ufaglærte forældre, der opnår en videregående uddannelse. Hvis uligheden er blandt de højeste i

⊙ For børn ufaglærte forældre er der en faldende sandsynlighed for at få en videregående uddannelse, jo højere uligheden i landet er

⁷ Ulighed er i disse estimationer opgjort ved Gini-koefficienten, og der er kontrolleret for individuelle karakteristika som fx køn, oprindelse, modersmål mv. (OECD 2015).

OECD-landene, er det under 15 pct., der får en videregående uddannelse. Ulighed går altså i høj grad ud over børnenes muligheder for uddannelse i de mindst privilegerede familier. Når uligheden stiger, hæmmer det børns uddannelseschancer - og dermed vækst og velstand i landet.

Anm.: Figuren viser sammenhængen mellem sandsynligheden for at opnå en videregående uddannelse for børn opdelt på deres forældres uddannelsesniveau fordelt på Gini-koefficient i landet på det tidspunkt barnet var omkring 14 år gammel. Estimationen er lavet af OECD på baggrund af detaljeret data fra 24 OECD lande.
Kilde: AE på baggrund af OECD (2015)

Hvor står vi - og hvor skal vi hen?

Uligheden er steget i Danmark gennem de senere år. Både når man kigger på Gini-koefficienten, og når man ser på, hvordan indkomsterne fordeler sig i befolkningen. De rigeste sidder i dag på en markant større del af den samlede indkomstmasse i landet, og de er indkomstmæssigt stukket af fra de øvrige grupper i samfundet. Mens arbejder- og middelklasse har oplevet en mere beskeden stigning i indkomst, er indkomsten for de fattigste helt stoppet med at vokse de seneste 10 år.

⊙ Mens arbejder- og middelklasse har oplevet en beskeden stigning i indkomst, er indkomsten for de fattigste helt stoppet med at vokse de seneste 10 år

Både OECD og IMF har i deres publikationer vist, at øget ulighed skader den samlede vækst og hæmmer mobiliteten i samfundet. Både OECD's og IMF's studie er solide empiriske undersøgelser - og Danmark indgår i datagrundlaget. Der er ingen grund til at tro, at resultaterne fra IMF og OECD ikke skulle være relevante for Danmark.

⊙ OECD og IMF har vist, at øget ulighed skader den samlede vækst og hæmmer mobiliteten i samfundet

Tværtimod har vi i Danmark set en stigning i ulighed gå hånd i hånd med en nedadgående tendens for andelen af personer, som bryder den sociale arv siden starten af 00'erne. Der er i dag færre børn af ufaglærte, som får en uddannelse, end der var for 15 år siden.

⊙ I Danmark er der færre, der bryder den sociale arv

Der er således grund til at være på vagt overfor en stigende ulighed i Danmark og tage FN's mål for indkomstfremgang blandt de lavere indkomstgrupper i befolkningen seriøst. Lavere ydelser for personer i bunden af indkomstpyramiden, som regeringen har lagt frem med integrationsydelsen og et nyt kontanthjælpsloft, er træk i den gale retning, hvis den stigende ulighed skal knækkes – og hvis vi skal sikre, at børn af de svagest stillede familier får en uddannelse. Danmark skal til at skifte kurs, hvis vi skal nå FN-målet om mindre ulighed.

⓪ Regeringens integrationsydelse og kontanthjælpsloft er træk i den gale retning, hvis den stigende ulighed skal knækkes – og hvis vi skal sikre, at børn af de svagest stillede familier får en uddannelse

IMF og OECD understreger vigtigheden af at investere i mennesker og i et velfungerende socialt sikkerhedsnet. Det er afgørende, at man ser på, hvad der er til gavn for hele samfundet frem for enøjjet at fokusere på privatøkonomiske incitament

Frem for at sænke indkomsterne yderligere for de grupper i samfundet, der i forvejen har mindst eller ingen indkomstfremgang, bør vi hellere satse på politiske løsninger, der er vækstskabende og samtidig går imod den stigende ulighed.

⓪ Vi skal satse på politiske løsninger, der er vækstskabende og samtidig går imod den stigende ulighed

OECD peger på fire områder, der vil gavne både velstand og lighed i samfundet:

- Uddannelse og opkvalificering. I Danmark er der knap 12.000 unge, der som 25-årig stadig ikke har fået en ungdomsuddannelse. Størstedelen af disse kommer fra de socialt dårligst stillede familier. Det er vigtigt, at vi ikke "taber" unge efter folkeskolen. Samtidig bør vi satse på at opkvalificere flere af de ufaglærte på arbejdsmarkedet. Uddannelse og opkvalificering er en vej til en større indkomst for mange personer i lavindkomstgrupperne. Opkvalificeringen af folk, der allerede er på arbejdsmarkedet, bør ske i tæt samarbejde med erhvervslivet og fagforeninger.
- Jobskabelse og gode jobs. Den førte politik bør både have fokus på jobskabelse og på kvaliteten af de jobs, der skabes. Det handler bl.a. om at sikre karriere- og udviklingsmuligheder, så man modgår et opdelt arbejdsmarked med A- og B-hold. I den forbindelse bør man have fokus på aktiv arbejdsmarkedspolitik, arbejdsmiljø og rette særlig opmærksomhed på stigningen i lavt-løns-jobs (ofte deltidsjob). En udbredelse af lavtlønnede job har i flere OECD-lande forårsaget en voksende gruppe af *working poor*.
- Omfordeling via skatter og overførsler. Velfungerende og fair omfordeling via skatter og afgifter, der sikrer, at de rigeste personer og multinationale selskaber betaler deres del af skatten og er med til at sikre et socialt sikkerhedsnet. Et af OECD's forslag er øget fokus på effektiv beskatning af arv, der sikrer en mere lige formue- og indkomstfordeling og giver mere social mobilitet. I økonomisk optik er arveskat desuden en af de mindst forvridende skatter.

⓪ Vi skal uddanne og opkvalificere

⓪ Vi skal skabe job og have fokus på kvaliteten af de job, der skabes

⓪ Vi skal sikre en fair omfordeling via skatter og overførsler

- Lige muligheder for mænd og kvinder på arbejdsmarkedet. Når kvinder går hjemme i stedet for at være i job, går samfundet glip af ressourcer, der kunne gavne økonomi og arbejdsmarked. I Danmark er der sammenlignet med andre OECD-lande en forholdsvis stor andel af kvinder på arbejdsmarkedet. Dog bør man fortsat holde fokus på at sikre, at mænd og kvinder har lige adgang til arbejdsmarkedet. Gode barselsordninger, velfungerende dagsinstitutioner og ligeløn er vigtige aspekter i den henseende.

①
Vi skal sikre lige muligheder for mænd og kvinder på arbejdsmarkedet

Danmark er i international sammenligning et relativt lige land og et relativt velstående land på linje med de øvrige nordiske lande. Analyserne fra OECD og IMF viser, at der ud fra en økonomisk betragtning ikke er noget argument for at bevæge sig i retning af mere indkomstulighed. Tværtimod er lighed gavnligt for væksten, når det politiske fokus er på uddannelse, opkvalificering, social mobilitet, ligestilling, jobskabelse og gode jobs, samtidig med en fair og effektiv omfordeling via skatter og overførsler.

①
Danmark er et relativt lige land, og det skal vi holde fast i

Analyserne fra IMF og OECD understreger vigtigheden af at investere i mennesker og i et velfungerende socialt sikkerhedsnet. Det er afgørende, at man i den økonomiske politik ser på, hvad der er til gavn for *hele* samfundet frem for enøjlet at fokusere på privatøkonomiske incitamenter.

①
Økonomisk politik skal være til gavn for hele samfundet

2 KAPITEL

Fattigdom er gledet ud af den politiske bevidsthed

Der er i dag knap 40.000 fattige i Danmark, hvoraf mere end 8.000 er børn. Antallet af fattige har været støt stigende siden starten af 00'erne, dog har der været et fald i antallet af fattige børn fra 2011 til 2013. Men selv om der stadig er en hel del familier og børn, som lever og vokser op i fattigdom, er fattigdomsproblemet i høj grad gledet ud af den politiske bevidsthed. Venstre-regeringen har for nylig afskaffet fattigdomsgrænsen og vil ikke længere opgøre antallet af fattige i Danmark. Samtidig trækker en række af regeringens tiltag, genindførelsen af kontanthjælpsloftet, 225-timersreglen og integrationsydelsen, alle i retning af, at antallet af fattige – og især fattige børn – vil stige igen fremover.

Selv om Venstre-regeringen har afskaffet den officielle fattigdomsgrænse og fralagt sig forpligtelsen til at dokumentere udviklingen i fattigdom i Danmark, vil vi i dette kapitel fortsat bruge fattigdomsgrænsen som målestok for, hvornår man er økonomisk fattig.

ⓘ Regeringen har afskaffet fattigdomsgrænsen

I dette kapitel opgøres fattigdommen og hvordan den har udviklet sig over de senere år – med et særligt fokus på, hvor mange børn der vokser op i fattigdom. Foruden at se på personer, der er økonomisk fattige ud fra fattigdomsgrænsens definition, vil vi også se på, hvor mange der rammes af fattigdom i et enkelt år. Disse personer kaldes étårs-fattige. Læs mere om de forskellige opgørelser af fattige i boks 1.

ⓘ Dette kapitel ser på udviklingen i fattigdom ud fra fattigdomsgrænsens definition og antallet af étårs-fattige

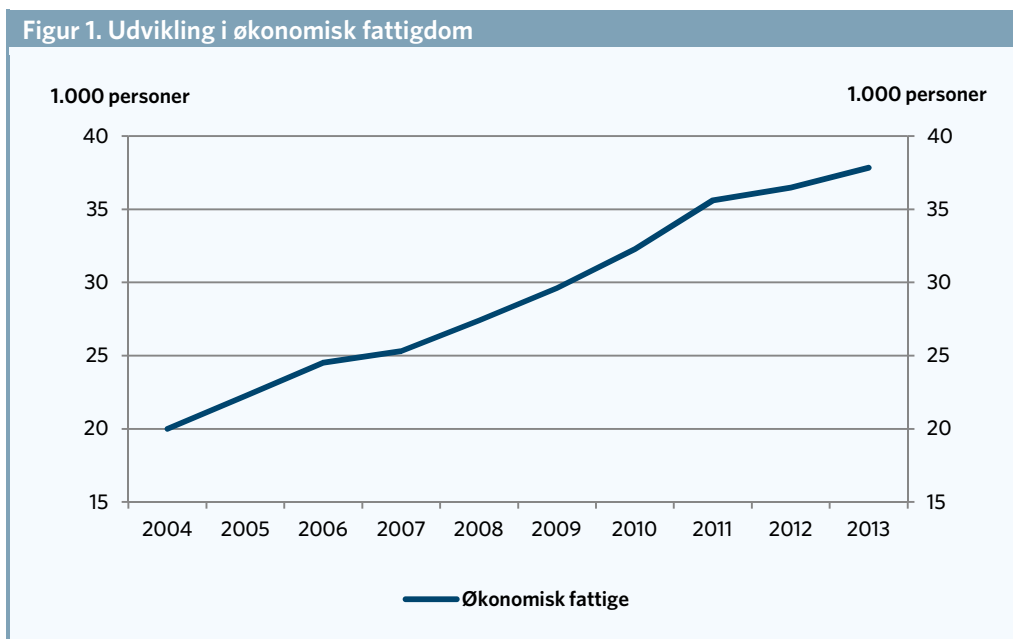
Flere fattige i Danmark

Der er sket en markant stigning i fattigdommen over de senere år – faktisk tæt på en fordobling siden 2004. Det fremgår af figur 1. Antallet af fattige er her opgjort ud fra fattigdomsgrænsens definition. Det er altså personer, der gennem tre år har haft en indkomst mindre end medianindkomsten⁸; som ikke har en formue (fx i form af bil og bolig) over 100.000 kr. eller er studerende. Hvornår en familie konkret vil ryge ned under fattigdomsgrænsen, afhænger af familietyper, jf. boks 1.

ⓘ Antallet af fattige er steget fra ca. 20.000 personer i 2004 til næsten 38.000 i 2013

⁸ Medianindkomsten kan forstås som den "midterste" indkomst i befolkningen. Hvis man rangerer alle danskere efter deres indkomst, vil medianindkomsten være den midterste.

Antallet af økonomisk fattige udgjorde i 2004 ca. 20.000 personer. Denne gruppe er nu (2013) oppe på knap 38.000 personer.⁹ Den største del af stigningen er sket i perioden 2004-2011, hvor antallet af økonomisk fattige steg med 15.600 personer. Det svarer til en stigning på næsten 80 pct. I 2011 tog stigningen et knæk og udviklingen i 2012 og 2013 har været mindre markant. Siden 2011 er antallet af fattige steget med 2.200 personer svarende til 6 pct.

Anm: Antallet af økonomisk fattige er opgjort på Danmarks Statistiks disponible indkomst som er tilnærmet Økonomi- og Indenrigsministeriets opgørelse, jf. boks 2. Økonomisk fattige er afgrænset ud fra definitionen beskrevet i boks 1.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

At fattigdommen næsten blev fordoblet fra 2004 til 2011 skal ses i sammenhæng med, at man i denne periode havde indført en række fattigdomsydelser, nemlig kontanthjælpsloft, starthjælp mv. Disse ydelser blev afskaffet i 2012, og er med til at forklare den aftagende kurve fra 2011 til 2012.

ⓘ At fattigdommen næsten blev fordoblet fra 2004 til 2011 hænger sammen med, at man i denne periode havde indført en række fattigdomsydelser

Regeringens seneste tiltag vil trække i retningen af, at antallet af fattige vil stige i årene fremover

⁹ I Økonomi- og Indenrigsministeriets seneste opgørelse af antallet af økonomisk fattige er der et fald i antallet efter 2011. Forskellen i udviklingen mellem AE's opgørelse og Økonomi- og Indenrigsministeriets opgørelse skyldes tekniske forskelle i datagrundlag og afgrænsningen. Det er uddybet i boks 2 bagerst i kapitlet.

I 2015 har regeringen vedtaget et nyt kontanthjælpsloft, en 225-timers regel og indført en integrationsydelse. Det nye kontanthjælpsloft betyder, at en række kontanthjælpsmodtagere får reduceret deres boligstøtte mm. Særligt enlige forsørgere bliver hårdt ramt af loftet. 225-timers reglen betyder, at et ægtepar på kontanthjælp skal have mindst 225 timers arbejde, ellers fratager den enes kontanthjælp. 225-timers reglen gælder også enlige forsørgere, som vil blive nedsat i ydelse, hvis de ikke lever op til kravet. Endelig er "integrationsydelsen" en kontanthjælp til flygtninge og indvandrere på SU-niveau. Regeringens tiltag vil alle trække i retningen af, at antallet af fattige vil stige i årene fremover.

⊙
I 2015 har regeringen vedtaget et nyt kontanthjælpsloft, en 225-timers regel og indført en integrationsydelse

Boks 1. Afgrænsning af økonomisk fattige

Økonomisk fattigdom

Den 1. juli 2013 fik vi en officiel fattigdomsgrænse i Danmark. Efter denne grænse er man fattig, hvis man gennem tre år har haft en indkomst, som er mindre end halvdelen af medianindkomsten og har en formue på mindre end 100.000 kr. Familier, hvor en eller flere af de voksne er studerende, medregnes ikke i gruppen af økonomisk fattige.

Medianindkomsten er den midterste indkomst i indkomstfordelingen. Det vil sige, at der er nøjagtig 50 procent, der har en indkomst, der er højere end medianindkomsten og nøjagtig 50 procent, der har en indkomst, der er lavere end medianindkomsten. Der benyttes den husstandsækvivalerede disponible indkomst, det vil sige indkomsten efter skat korrigeret for stordriftsfordele i familier med flere familiemedlemmer.

Hvornår en familie konkret vil ryge ned under fattigdomsgrænsen, afhænger af familietyper. For en enlig person er fattigdomsgrænsen på 105.500 kr. efter skat om året eller 8.800 kr. om måneden. Det er opgjort efter skat og skal dække alle udgifter til fx bolig, mad, forsikringer, tøj, medicin, transport, reparationer, fritid osv. Af tabellen herunder fremgår fattigdomsgrænserne for forskellige familier.

Fattigdomsgrænsen

Antal personer i familien	Grænse pr. familie pr år	Grænse pr. person pr. år	Grænse pr. person pr. måned
1 person	105.500	105.500	8.800
2 personer	159.900	80.000	6.700
3 personer	204.000	68.000	5.700
4 personer	242.400	60.600	5.100
5 personer	277.100	55.400	4.600
6 personer	309.100	51.500	4.300

Anm: Opgjort på Danmarks Statistiks disponible indkomst som er tilnærmet Økonomi- og Indenrigsministeriets opgørelse, jf. bilag 1.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

Étårs-fattigdom

Personer, der har mindre end halvdelen af medianindkomsten og har en formue på mindre end 100.000 kr. Familier hvor en eller flere af de voksne er studerende medregnes ikke i gruppen af étårs fattige.

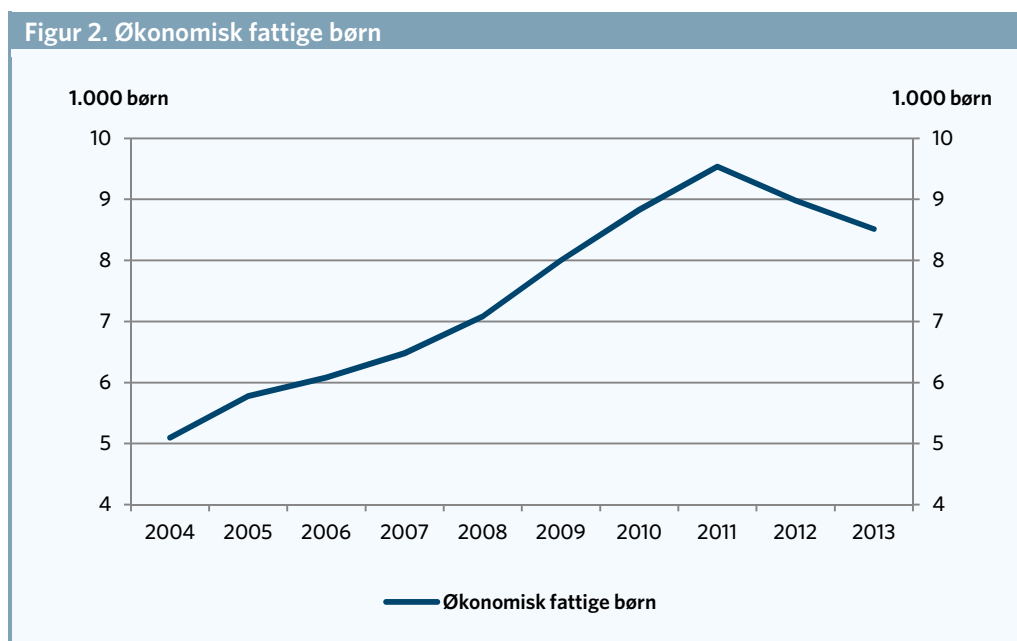
Forskellen på økonomisk fattige og étårs-fattige er således, at økonomisk fattigdom opgøres over et 3-årigt sigte, mens étårs-fattige optælles for året.

Beregninger af økonomisk fattige og étårs-fattige er foretaget på detaljerede registre fra Danmarks Statistik, og opgørelsen af den disponible indkomst og husstandsækvivaleringen er tilnærmet Økonomi- og Indenrigsministeriets definition, jf. bilag 1.

Fattigdom blandt børn falder

Mens antallet af fattige i Danmark har været støt opadgående siden 2004, ser det lidt anderledes ud, hvis man zoomer ind på de fattige børn. Antallet af økonomisk fattige børn blev næsten fordoblet i perioden 2004-2011. Det skyldes bl.a., at mange af de ydelser, der blev indført i 00'erne (kontanthjælpsloft, starthjælp mv.), især ramte børnefamilier. Efter 2011 er fattigdommen blandt børn faldet, og de nyeste tal viser, at der er 8.500 økonomisk fattige børn i Danmark. Det ses af figur 2, som viser udviklingen i børnefattigdom siden 2004. Faldet hænger direkte sammen med, at man afskaffede fattigdomsydelserne i 2012.

⊙ Efter 2011 er fattigdommen blandt børn faldet, og de nyeste tal viser, at der er 8.500 økonomisk fattige børn i Danmark

Anm: Antallet af økonomisk fattige er opgjort på Danmarks Statistiks disponible indkomst som er tilnærmet Økonomi- og Indenrigsministeriets opgørelse, jf. boks 2. Økonomisk fattige er afgrænset ud fra definitionen beskrevet i boks 1.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

Det er meget bekymrende, at regeringen i 2015 har besluttet at genindføre de ydelser, som markant øgede fattigdommen i 00'erne. Fattigdom er meget problematisk for de mennesker, der oplever det – det gælder især for de børn, der vokser op i fattige kår. En opvækst i fattigdom har nemlig store konsekvenser for børnenes sociale liv og fremtidsmuligheder.

⊙ En opvækst i fattigdom har store konsekvenser for børns sociale liv og fremtidsmuligheder

Som Red Barnet¹⁰ skriver om de fattige børn i Danmark:

De har ikke nødvendigvis huller i tøjet eller dårlige tænder. Men Red Barnets undersøgelser og erfaringer viser, at fattige børn ofte lever isoleret og bærer ensomme rundt på en tung hemmelighed og en følelse af at være anderledes. Mange fattige børn i Danmark lever i social isolation. Dels fordi de ikke kan deltage i sociale aktiviteter, ferier og fritidsaktiviteter. Og dels fordi mange af børnene forsøger at skjule familiens dårlige økonomi over for omverdenen.

⊙ Mange fattige børn i Danmark lever i social isolation

¹⁰ Se <https://www.redbarnet.dk/Fattigdom-i-Danmark.aspx?ID=161>

Når man oplever social isolation og mistro i sin barndom og afskæres fra almindeligt samvær med sine jævnaldrende, kan det nemt trække spor ind i voksenlivet.

Flertallet af fattige børn i Danmark trives ikke i skolen, udsættes for både fysisk og verbal mobning og bliver direkte hæmmet i deres sociale og fysiske udvikling. Børnenes dårlige trivsel er med til at skabe en negativ spiral: Når børnene ikke trives, vil deres skoleforløb ofte blive dårligt, hvilket bliver en hindring for, at børnene får en uddannelse senere i livet. Det betyder, at de som voksne fortsat må leve et liv på økonomisk lavblus.¹¹

⓪ Når børnene ikke trives, vil deres skoleforløb ofte blive dårligt, hvilket bliver en hindring for, at børnene får en uddannelse senere i livet

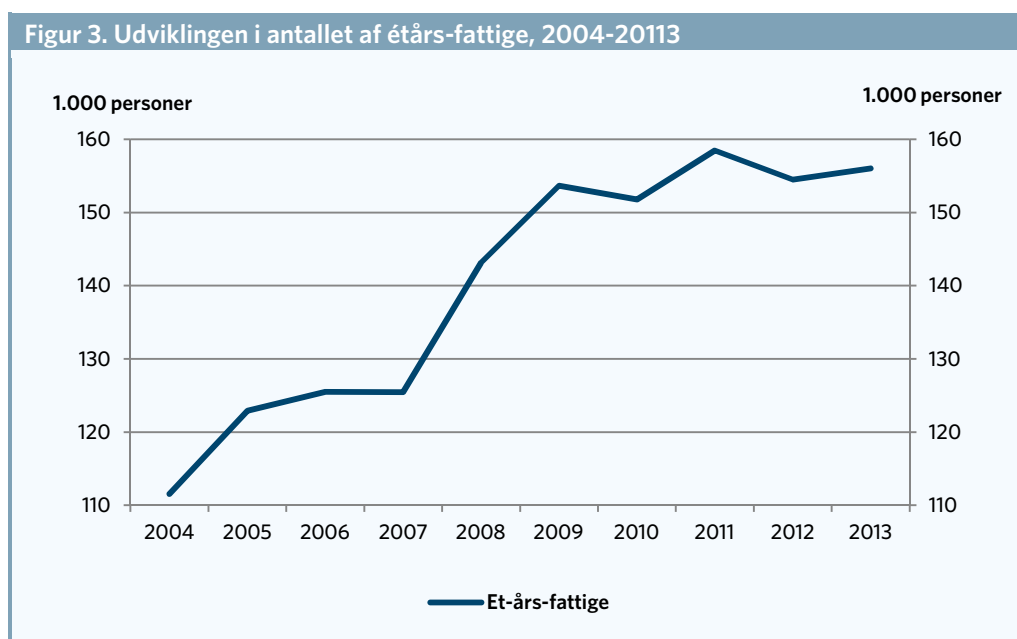
Stort fald i antallet af étårs-fattige børn

For at tælle med i gruppen af økonomiske fattige skal man have en indkomst under fattigdomsgrænsen i mindst tre år i træk. Man kan argumentere for, at det er en forholdsvis restriktiv grænse. At leve i en fattig familie i tre år er meget lang tid for et barn. Med denne definition kan eksempelvis et barn under 2 år ikke være fattig, selvom barnet er i en familie, som er fattig.

⓪ Fattigdomsgrænsen er temmelig restriktiv. Der er også grund til at se på personer, som er fattige i et enkelt år

Alternativt til gruppen af økonomisk fattige kan man se på gruppen af étårs-fattige. Man er étårs-fattig, hvis man tjener mindre end halvdelen af medianindkomsten, ikke har en formue på over 100.000 kr. og ikke er studerende. Her ses altså kun på et enkelt år og ikke på tre på hinanden følgende år. Det samlede antal étårs-fattige er på ca. 156.000 personer. Udviklingen i antallet af étårs-fattige er vist i figur 3. Som det ses af figuren, har der været et lille fald i gruppen siden 2011 på 2.500 personer.

⓪ Antallet af étårs-fattige er faldet en smule siden 2011

Anm: Antallet af økonomisk fattige er opgjort på Danmarks Statistiks disponible indkomst som er tilnærmet Økonomi- og Indenrigsministeriets opgørelse, jf. boks 2. Økonomisk fattige er afgrænset ud fra definitionen beskrevet i boks 1.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

¹¹ Se <https://www.redbarnet.dk/Fattigdom-i-Danmark.aspx?ID=161>

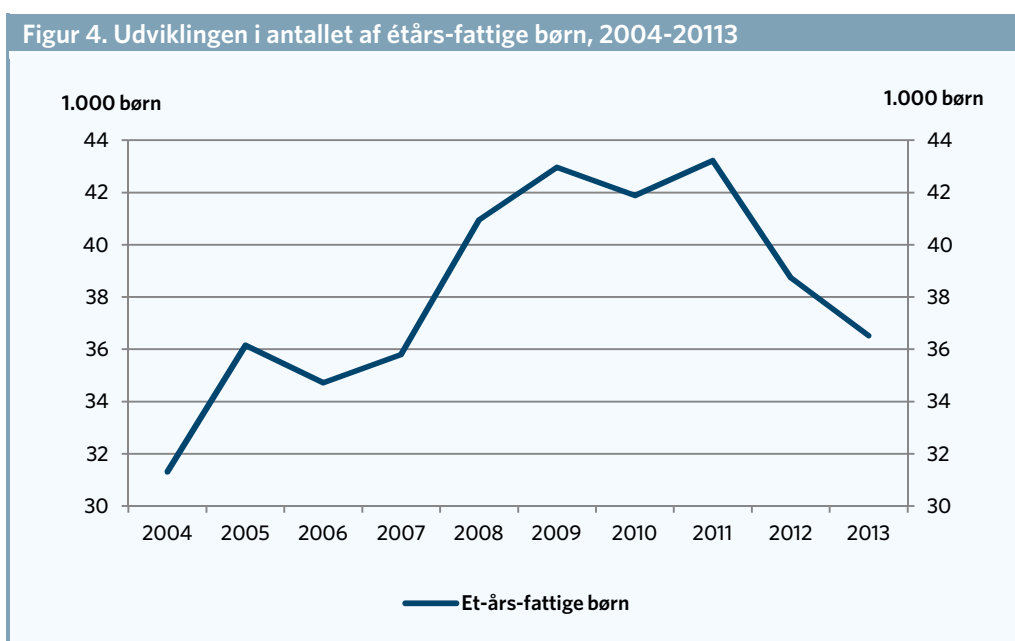

Ser man på perioden 2004-2011 steg antallet af étårs-fattige med næsten 50.000 personer, svarende til en stigning på over 40 pct. Efter flere år med konstante stigninger i antallet af økonomisk fattige og antallet af étårs-fattige, er det efter 2011 lykkedes at få vendt denne udvikling. Det hænger som sagt sammen med afskaffelsen af fattigdomsydelserne.

⊙
Fra 2004-2011 steg antallet af étårs-fattige med næsten 50.000 personer, svarende til en stigning på over 40 pct.

Ser man udelukkende på antallet af étårs-fattige børn, er det faldet markant siden 2011. Udviklingen i antallet af étårs-fattige børn er vist i figur 4. Mens der i 2011 var over 43.000 étårs-fattige børn, er antallet nu faldet til 36.500 étårs-fattige børn. Det er et fald på knap 7.000 børn svarende til et fald på over 15 pct. I perioden 2004-2011 steg antallet af étårs-fattige børn fra 31.000 til over 43.000. En stigning på næsten 12.000, svarende til en stigning på knap 40 pct.

⊙
Antallet af étårs-fattige børn er faldet markant siden 2011

Anm: Antallet af økonomisk fattige er opgjort på Danmarks Statistiks disponible indkomst som er tilnærmet Økonomi- og Indenrigsministeriets opgørelse, jf. boks 2. Økonomisk fattige er afgrænset ud fra definitionen beskrevet i boks 1.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

Regeringens politik skaber fattigdom

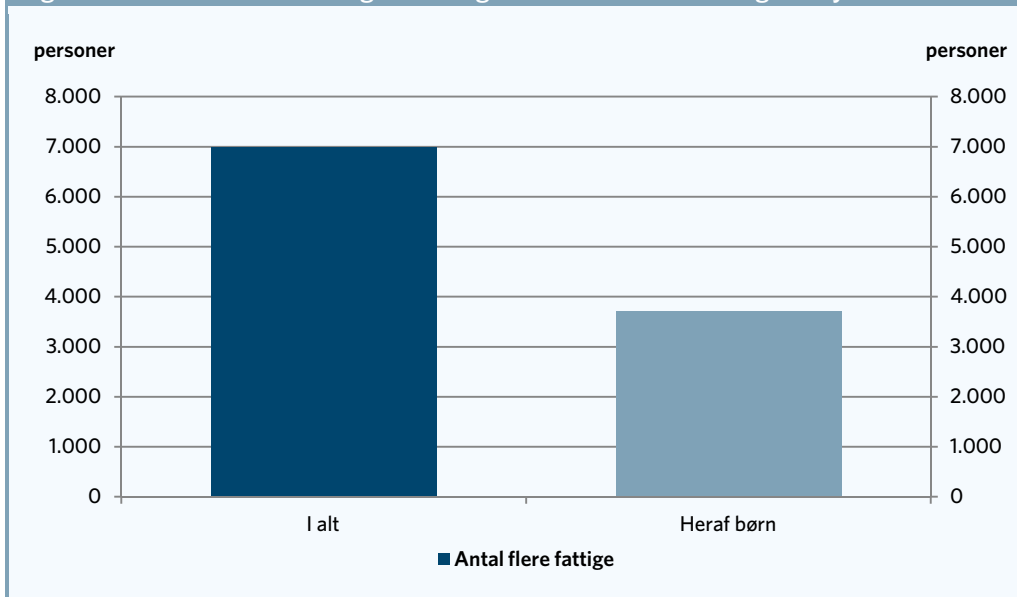
Som tidligere beskrevet har den nuværende regering indført en række ydelser, der vil kaste flere ud i fattigdom. Kontanthjælpsloftet, 225-timers reglen og integrationsydelsen fandtes i lignende former under VK-regeringen i 00'erne. I løbet af 00'erne steg både antallet af økonomisk fattige, étårs-fattige og antallet af fattige børn markant.

⊙
Den nuværende regering har indført en række ydelser, der vil kaste flere ud i fattigdom

De ovenstående figurer i dette kapitel har alle vist et knæk eller et fald fra 2011 til 2012. Det skyldes bl.a., at man i 2012 afskaffede VK-regeringens fattigdomsydelser. Ifølge beregninger fra Økonomi- og Indenrigsministeriet gav afskaffelsen af fattigdomsydelserne og loftet over børne- og ungedyden isoleret set 7.000 færre økonomisk fattige. Ud af de 7.000 personer var 3.700 børn. Det fremgår af figur 5, der viser faldet i fattigdom, som kan tilskrives afskaffelsen af fattigdomsydelserne og loftet over børne- og ungedyden.

⊙
Ifølge Økonomi- og Indenrigsministeriet betød afskaffelsen af fattigdomsydelserne, at antallet af fattige faldt med 7.000 personer

Figur 5. Færre økonomisk fattige som følge af afskaffelsen af fattigdomsydelserne mv.

Anm.: Figuren viser den fulde virkning på antallet af økonomisk fattige af afskaffelsen af fattigdomsydelserne og afskaffelsen af loftet over børne- og ungeydelsen.

Kilde: AE pba. Økonomi- og Indenrigsministeriet

Desværre er den nuværende regering slået ind på 00'ernes fattigdomskurs igen med indførelsen af et såkaldt "moderne" kontanthjælpsloft, integrationsydelsen og 225-timersreglen.

⊙ Den nuværende regering er desværre slået ind på 00'ernes fattigdomskurs

Hvis alle pengene fra kontanthjælpsloftet bruges på skattelettelse, vil det kunne give en skattelettelse i bunden på omkring 20 kr. om måneden

Regeringens seneste tiltag vil gøre hverdagen hårdere for mange kontanthjælpsmodtagere. I tabel 1 er kontanthjælpsloftets indvirke på det månedlige rådighedsbeløb vist for en række kontanthjælpsmodtagere i forskellige familiekonstellationer. En enlig på kontanthjælp med et barn således mister 2.300 kr. hver eneste måned. Det svarer til en tilbagegang i rådighedsbeløbet på 23,7 pct. For en enlig med fire børn reduceres rådighedsbeløbet med 4.300 kr. om måneden.

⊙ Regeringens seneste tiltag vil gøre hverdagen hårdere for mange kontanthjælpsmodtagere

Tabel 1. Fald i rådighedsbeløb for enlige på kontanthjælp

Enlige	Rådighedsbeløb i dag	Rådighedsbeløb kontanthjælpsloft	Ændring	Ændring i pct.
0 børn	5.300	5.300	0	0,0
1 barn	9.700	7.400	-2.300	-23,7
2 børn	13.100	10.500	-2.600	-19,8
3 børn	16.500	13.100	-3.400	-20,6
4 børn	20.500	16.200	-4.300	-21,0

Kilde: AE på baggrund af Beskæftigelsesministeriet

Af tabel 2 fremgår det, at et par på kontanthjælp får reduceret rådighedsbeløbet med 1.500 kr. hver måned. For par med børn afhænger faldet i rådighedsbeløbet af, hvor mange børn man har. For et par med et barn reduceres rådighedsbeløbet med knap 5 pct., hvor det for et par med fire børn reduceres med 20 pct.

⓪ Et par på kontanthjælp får reduceret rådighedsbeløbet med 1.500 kr. hver måned

Par	Rådighedsbeløb i dag	Rådighedsbeløb kontanthjælpsloft	Ændring	Ændring i pct.
0 børn	10.700	9.200	-1.500	-14,0
1 barn	14.500	13.800	-700	-4,8
2 børn	15.600	14.400	-1.200	-7,7
3 børn	17.600	15.300	-2.300	-13,1
4 børn	19.500	15.600	-3.900	-20,0

Kilde: AE på baggrund af Beskæftigelsesministeriet

Regeringen har udover kontanthjælpsloftet også indført en såkaldt integrationsydelse til indvandrere og flygtninge. Ydelsen betyder, at mange familier vil ryge under fattigdomsgrænsen. Hårdest ramt bliver familier med kort ophold i landet, da de helt mister børnefamilieydelsen. En enlig med 3 børn, der lige er kommet til Danmark, kommer således til at være 7.400 kr. under fattigdomsgrænsen hver måned. Et par med tre børn, der lige er kommet til landet, ligger 6.000 kr. under fattigdomsgrænsen.

⓪ Integrationsydelsen betyder, at mange familier vil ryge under fattigdomsgrænsen

De nye ydelser er alle tiltag, som vil trække i retning af flere fattige, mens effekten på arbejdsudbuddet af disse tiltag er meget begrænset. Ifølge regeringen skal de penge, man sparer ved at indføre et loft over kontanthjælpen, gemmes til foråret og indgå i forhandlingerne om en skattereform. Særligt har der været tale om at lette skatten i bunden - altså for det store flertal af lønmodtagerne. Samlet giver kontanthjælpsloftet imidlertid kun omkring 530 mio. kr. Hvis alle pengene bruges på skattelettelse, vil det kunne give en skattelettelse til lønmodtagere på mindstelønnen på omkring 20 kr. om måneden.

⓪ De nye ydelser vil trække i retning af flere fattige, mens effekten på arbejdsudbuddet er meget begrænset

Mens kasseassistenten, rengøringspersonalet og lagerarbejderen altså får omkring en tyver om måneden, er der desværre al grund til at forvente, at flere tusinde børn og voksne vil havne i fattigdom i de kommende år.

⓪ Flere tusinde børn og voksne vil havne i fattigdom i de kommende år

Boks 2. Teknisk beskrivelse af opgørelsen af fattigdom

AE's opgørelse af økonomisk fattige er baseret på detaljerede registre fra Danmarks Statistik. Der er taget udgangspunkt i Danmarks Statistiks nye definition af disponibel indkomst. Denne definition afviger dog på en række punkter fra Økonomi og Indenrigsministeriets (OIM) opgørelse af disponibel indkomst. Det indkomstbegreb, der er brugt i denne analyse, er derfor tilnærmet OIM's definition. De korrektioner, der er lavet af den disponible indkomst, er:

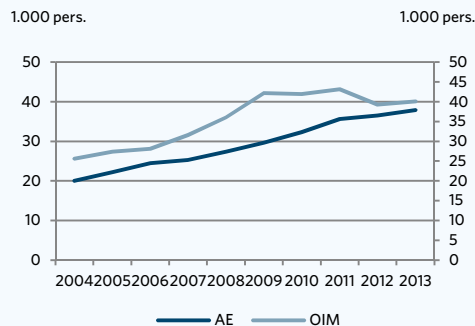
- Indbetalinger på private pensioner og på virksomhedsordninger er trukket fra den disponible indkomst
- Imputeret afkast af ejerbolig er baseret på en fast rente på 4 pct. ligesom OIM benytter, frem for en variabel rente som DST benytter
- Kirkeskatten er trukket fra den disponible indkomst
- Børnefamilieydelse og boligstøtte er kun baseret på oplysninger ultimo året frem for et gennemsnit af de seneste to år

Derudover er der lavet følgende afgrænsninger af populationen:

- Familier med en indkomst på 0 kr. (før grøn check) er udeladt
- Ikke-skattepligtige og ikke-lignede personer er udeladt
- Børn under 18 år, som ikke bor hjemme, er udeladt
- Personer, som ikke har opholdt sig i Danmark hele året, er udeladt
- Familier med negative disponible indkomster er udeladt. Dette punkt adskiller sig fra OIM's afgrænsning, der ikke udelader familier med negative disponible indkomster.

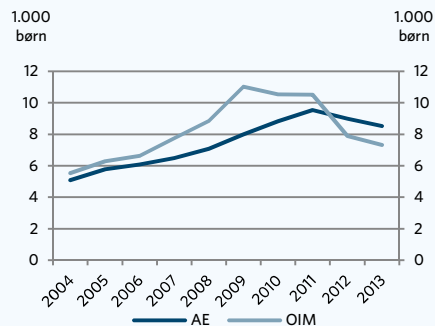
Med disse korrektioner af den disponible indkomst og afgrænsning af populationen, er der i AE's opgørelse 37.800 personer, som er økonomisk fattige. Ifølge OIM's opgørelse er der 40.000 fattige. I figur B1 og B2 er der vist en sammenligning af udviklingen i antal økonomisk fattige og økonomisk fattige børn med hhv. OIM's opgørelse og AE's opgørelse. Forskellen skyldes dels forskelle i indkomstdefinition, dels i afgrænsningen af populationen, hvor AE bl.a. udelader familier med negative disponible indkomster, mens disse er bibeholdt i OIM's opgørelse.

Økonomisk fattige

Kilde: Økonomi og Indenrigsministeriet "Familiernes Økonomi 2015" samt Danmarks Statistiks registre

Økonomisk fattige børn

Kilde: Økonomi og Indenrigsministeriet "Familiernes Økonomi 2015" samt Danmarks Statistiks registre

3 KAPITEL

Arbejderklassens indkomstfremgang er gået i stå

Siden 1985 har både rige og fattige danskere oplevet en stigning i deres indkomst. I løbet af de seneste år er indkomstfremgangen imidlertid gået i stå for almindelige lønmodtagere i arbejderklassen og store dele af middelklassen, mens indkomsterne for personer overklassen fortsat vokser. Siden 2008 er indkomsten fra løn (erhvervsindkomsten) for almindelige faglærte og ufaglærte i arbejderklassen faldet realt med over 6.000 kr., mens den i samme periode er steget med næsten 130.000 kr. for personer i overklassen. Indkomstudviklingen i de forskellige klasser vidner om, at der sker en stærk polarisering af samfundet i disse år – og at store dele af befolkningen ikke får andel i den vækst og velstandsstigning, der finder sted.

Når man taler om ulighed og udvikling i indkomster, har man ofte fokus på toppen og bunden – og på forskellen mellem de to grupper. Det var ligeledes tilfældet i kapitel 1, hvor vi så, hvordan de 10 pct. fattigste danskere er blevet fattigere siden 2003, mens de rigeste grupper er blevet markant rigere.

Størstedelen af befolkningen i Danmark befinder sig imidlertid hverken i det allerøverst eller allernederst lag, men et sted der imellem. I dette kapitel er det de brede midterklasser, der er i fokus. Det vil blive undersøgt, hvordan indkomsterne har udviklet sig for personer i arbejderklassen og middelklassen, som tilsammen udgør to-tredjedele af danskerne. Dels ser vi på indkomstudviklingen i et længere perspektiv, nemlig siden 1985. Dels dykker vi ned i udviklingen de senere år, som har budt på en historisk stilstand for arbejderklassen. Indkomsterne for faglærte og ufaglærte i arbejderklassen samt for store dele af middelklassen er simpelthen holdt op med at vokse.

I dette kapitel er befolkningen inddelt i fem sociale klasser ud fra deres arbejdsmarkedsstatus, uddannelsesniveau og indkomster. Opdelingen er forklaret nærmere i boks 1, hvor man også kan se, hvor mange personer de enkelte klasser dækker over.

⓪ Arbejderklassen og middelklassen udgør tilsammen 2/3 af danskerne

⓪ Befolkningen er inddelt i fem socialklasser

Boks 1. Klassesamfundet i Danmark. Definition af klasserne

Overklasse:

- Selvstændige, der tjener over tre gange så meget som den typiske indkomst (1,2 million i 2015).
- Topledere, der tjener over tre gange så meget som den typiske indkomst.
- Personer med videregående uddannelse, der tjener over tre gange så meget som den typiske indkomst.
- Eksempler: Fabrikant, bankdirektør, finansanalytiker, kommunaldirektør.

Højere middelklasse:

- Selvstændige, der tjener mellem to og tre gange så meget som den typiske indkomst (mellem 767.000 kr. og 1,2 million kr. i 2015).
- Topledere, der tjener mellem to og tre gange så meget som den typiske indkomst.
- Personer med videregående uddannelse, der tjener mellem to og tre gange så meget som den typiske indkomst.
- Personer med akademisk uddannelse, der ikke indgår i overklassen, uanset indkomst.
- Eksempler: Skoleleder, ingeniør, gymnasielærer, læge.

Middelklasse:

- Selvstændige, der tjener under det dobbelte af den typiske indkomst (under 767.000 kr. i 2015).
- Topledere, der tjener under det dobbelte af den typiske indkomst.
- Personer med kort eller mellemlang videregående uddannelse, der tjener under det dobbelte af den typiske indkomst.
- Eksempler: Muremester, brugsuddeler, folkeskolelærer, sygeplejerske.

Arbejderklasse:

- Personer med erhvervsfaglig uddannelse, der ikke indgår i en af de øvrige klasser.
- Ufaglærte, der ikke indgår i en af de øvrige klasser.
- Eksempler: Industritekniker, tømrer, lastbilchauffør, sosu-assistent.

Underklasse:

- Personer, der er uden for arbejdsmarkedet mere end 4/5 af året.
- Eksempler: Førtidspensionist, kontanthjælpsmodtager.

Studerende indgår ikke i klasseopdelingen. Kun personer i aldersgruppen 18-59 år er med i klasseopdelingen.

Antal personer i de sociale klasser, individniveau, 2013

Individniveau	Overklasse	Høj middel	Middel	Arbejder	Underklasse
Antal (1.000 personer)	37,1	250,5	574,7	1.085,5	515,9
Andel (procent)	1,5	10,2	23,3	44,1	20,9

Anm: Kun 18-59 årige er med.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

Antal personer i de sociale klasser, familieniveau, 2013

Familieniveau	Overklasse	Høj middel	Middel	Arbejder	Underklasse
Antal (1.000 personer)	72,9	354,5	744,3	1.025,0	382,4
Andel (procent)	2,8	13,7	28,9	39,7	14,8

Anm: Kun 18-59 årige er med.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

Skæv indkomstfremgang over de seneste 30 år

Indkomsterne for de fem sociale klasser har udviklet sig meget forskelligt siden 1985. Mens alle klasser har oplevet en stigning i indkomsten, så er overklassens indkomst vokset mere end seks gange så meget som arbejderklassens fra 1985 til 2013. Det ses af tabel 1, som viser udviklingen i disponibel indkomst for de fem sociale klasser. Den disponible indkomst er den indkomst, som en person har til rådighed efter skat. Den dækker over både indkomster fra lønnet arbejde, overførsler og aktier, pension, bolig, mv.

① Overklassens indkomst er vokset mere end seks gange så meget som arbejderklassens fra 1985 til 2013

Det ses af tabel 1, at mens indkomsten for overklassen er steget realt med 443.000 kr., svarende til 177 pct., så er indkomsten for arbejderklassen i samme periode steget realt med 72.000 kr., svarende til en vækst på 48 pct. For underklassen er indkomsten steget med 37.000 kr. realt, svarende til en indkomstfremgang på godt 35 pct.¹² I tabellen er klasserne opgjort på familieniveau. Det vil sige, at hele familien tilhører den sociale klasse, som den person i familien med den højeste sociale klasse placerer sig i. Denne opgørelsesmetode siger noget om familiernes indkomst, når der også er taget højde for omfordeling inden for familien, og om familiemønstre på tværs af de sociale klasser. For eksempel vil en familie, som består af en voksen fra overklassen og en voksen fra middelklassen, i denne opgørelse begge være placeret i overklassen. Indkomsterne i tabel 1 er dog stadig angivet pr. person.

⊙ Indkomsten for overklassen er steget realt med 443.000 kr., svarende til 177 pct. siden 1985. For arbejderklassen er indkomsten steget med 72.000 kr., svarende til en vækst på 48 pct.

Tabel 1. Udvikling i disponibel indkomst for de sociale klasser 1985-2013

	Overklasse	Høj middel	Middel	Arbejder	Underklasse
	1.000 kr.				
1985 indkomst i kr.	250,1	179,1	139,0	150,7	104,4
2013 indkomst i kr.	693,4	323,1	243,0	222,9	141,7
Ændring i kroner	443,3	144,0	103,9	72,2	37,3
	Procent				
Ændring i procent	177,2	80,4	74,8	47,9	35,7

Anm: Klasserne er opgjort på familieniveau. Kun 18-59 årige er med. Se boks 1 for definition af klasserne. 2015-priser
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

I dag (2013) har hver voksen i overklassen i gennemsnit godt 693.000 kr. i indkomst efter skat, og i arbejderklassen har hver voksen i gennemsnit 223.000 kr. Underklassen er den klasse med den laveste indkomst efter skat, og hver voksen person i underklassen har i gennemsnit en indkomst efter skat på knap 142.000 kr. Den markant større indkomststigning for overklassen har betydet, at de indkomstmæssigt er stukket af fra de andre klasser i løbet af de seneste 30 år. I 1985 var overklassens indkomst efter skat 1,7 gange så stor som arbejderklassens indkomst. I dag er indkomsten 3,1 gange så stor for overklassen som for arbejderklassen. Det fremgår af tabel 2, som viser indkomsterne målt relativt til arbejderklassens indkomst.

⊙ Overklassen er indkomstmæssigt stukket af fra de andre klasser. I 1985 var overklassens indkomst efter skat 1,7 gange så stor som arbejderklassens indkomst. I dag er indkomsten 3,1 gange så stor

Arbejderklassen havde i 1985 en højere indkomst end middelklassen. I dag er det vendt, så middelklassen har en lidt højere indkomst end arbejderklassen

¹² Opgjort før skat har hver voksen i overklassen i gennemsnit en indkomst på godt 1,2 mio. kr., mens indkomsten før skat i arbejderklassen er på 345.000 kr. Hver voksen i den højere middelklasse har i gennemsnit 530.000 kr. før skat, mens der i middelklassen er 383.000 kr. pr. voksen. Underklassen har den laveste indkomst før skat, og i gennemsnit har hver voksen i underklassen knap 193.000 kr.

Tabel 2. Klassernes disponible indkomster i forhold til arbejderklassen

	Overklasse	Høj middel	Middel	Arbejder	Underklasse
1985	1,7	1,2	0,9	1,0	0,7
2013	3,1	1,4	1,1	1,0	0,6

Anm: Klasserne er opgjort på familieniveau. Kun 18-59 årige er med. Se boks 1 for definition af klasserne.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

Der er altså markant større forskel på indkomsten mellem arbejderklassen og overklassen i dag, end der var for 30 år siden. Af tabel 2 fremgår det også, at underklassens indkomst som andel af arbejderklassens er faldet fra 0,7 til 0,6. Endelige kan man se, at mens arbejderklassen havde en indkomst, der var højere end middelklassens i 1985, så er dette nu vendt, så middelklassen har en lidt højere gennemsnitlig indkomst end arbejderklassen.

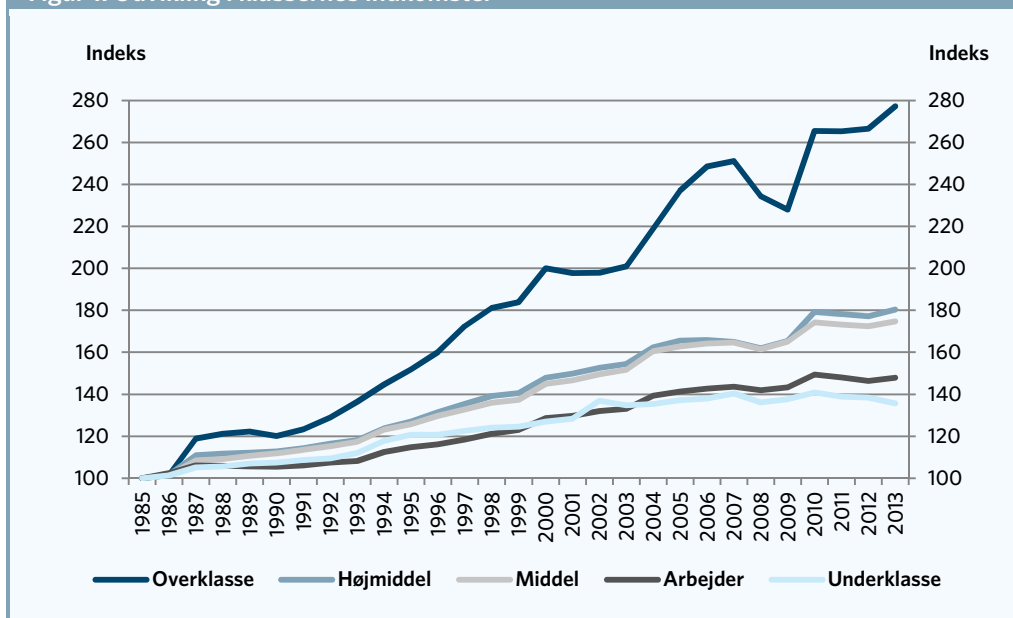
⊙
I 1985 var arbejderklassens indkomst højere end middelklassens

Overklassen har siden 1985 haft større indkomstfremgang end de andre klasser – undtagen i kriseårene

For at få et bedre overblik over, hvordan indkomsterne har udviklet forskelligt i de sociale klasser, er den reale udvikling i disponible indkomster for de fem klasser vist i figur 1. Indkomsterne er indekseret således, at 1985 er sat til 100 for alle klasser. Man kan dermed ikke sammenligne niveauerne mellem klasserne, men man kan sammenligne udviklingerne mellem de fem klasser.

⊙
Indkomsterne har udviklet sig meget forskelligt i de enkelte klasser

Figur 1. Udvikling i klassernes indkomster

Anm: Klasserne er opgjort på familieniveau. Kun 18-59 årige er med. Se boks 1 for definition af klasserne. faste priser, indeks 1985=100

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

Overklassen har gennem hele perioden haft en større indkomstfremgang end de andre klasser. Dog undtagen i kriseårene 2008 og 2009, hvor overklassens indkomster faldt markant. Det tabte er nu vundet tilbage igen for overklassen, der har en indkomst, der ligger markant over før-krise-niveauet. Af figuren ses det, at indkomstudviklingen for den højere middelklasse og middelklassen fulgtes nogenlunde ad i hele perioden, ligesom indkomstudviklingen for arbejderklassen og underklassen også er fulgtes ad frem til omkring 2007, hvorefter indkomsterne har ligget helt fladt for underklassen. Indkomsterne for arbejderklassen har været svagt faldende siden 2010.

⊙ Overklassen har indhentet det tabte under krisen

Underklassen samt størstedelen af arbejderklassen og middelklassen har siden 2010 haft reale fald i indkomsten efter skat

Siden 2010 er arbejderklassens indkomst holdt op med at vokse

Zoomer man ind på indkomstudviklingen i de allerseneste år, har der siden 2010 været en meget skæv udvikling i indkomsterne mellem klasserne. Mens indkomsten er fortsat med at stige pænt for overklassen, har både arbejderklassen og underklassen oplevet reale fald i deres indkomster siden 2010. Det er vist i tabel 3. Fra 2010-2013 har overklassen fået 30.000 kr. mere til forbrug pr. voksen, mens arbejderklassen har 2.400 kr. mindre til forbrug nu end i 2010. For underklassen har tabet været endnu større, og siden 2010 har hver voksen i underklassen i gennemsnit mistet 5.400 kroner. Middelklassen og den højere middelklasse har haft en lille indkomstfremgang i perioden.

⊙ Fra 2010-2013 har overklassen fået 30.000 kr. mere til forbrug pr. voksen, mens arbejderklassen har fået 2.400 kr. mindre

Tabel 3. Udvikling i klassernes disponible indkomster 2010-2013					
	Overklasse	Høj middel	Middel	Arbejder	Underklasse
			1.000 kr.		
2010 indkomst i kr.	663,9	321,2	242,3	225,2	147,2
2013 indkomst i kr.	693,4	323,1	243,0	222,9	141,7
Ændring i kroner	29,5	1,9	0,6	-2,4	-5,4
			Procent		
Ændring i procent	4,4	0,6	0,3	-1,0	-3,7

Anm: Klasserne er opgjort på familieniveau. Kun 18-59 årige er med. Se boks 1 for definition af klasserne. 2015-priser.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

Arbejderklassen og middelklassen kan underopdeles yderligere i undergrupper. Arbejderklassen består af både ufaglærte og faglærte arbejdere, mens middelklassen består af dels en stor gruppe lønmodtagere med korte- eller mellemlange videregående uddannelser, dels en gruppe med en anden type eller ingen uddannelse, som er ledere eller selvstændige. Gruppen af lønmodtagere

med korte eller mellemlange videregående uddannelser udgør ca. 70 pct. af middelklassen, mens faglærte arbejdere udgør ca. 70 pct. af arbejderklassen. Underopdelingerne af arbejder- og middelklassen og deres indkomstudviklinger er vist i tabel 4.

Tabel 4. Indkomstudviklingen for undergrupper i middel- og arbejderklassen, 2010-13

	Middel - Selvstændige	Middel - ledere	Middel - KVU & MVU	Arbejder - Faglærte	Arbejder - Gymnasie	Arbejder - Ufaglærte
1.000 kr.						
2010 indkomst i kr.	182,3	274,2	257,2	233,0	222,4	202,8
2013 indkomst i kr.	191,1	274,2	254,0	230,4	224,0	199,9
Ændring i kroner	8,9	0,0	-3,2	-2,6	1,7	-3,0
Procent						
Ændring i procent	4,9	0,0	-1,2	-1,1	0,8	-1,5

Anm: Klasserne er opgjort på familieniveau. Kun 18-59 årige er med. Se boks 1 for definition af klasserne. 2015-priser.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

Af tabel 4 kan man se, at både gruppen af faglærte og ufaglærte i arbejderklassen samt gruppen med korte eller mellemlange videregående uddannelser i middelklassen har oplevet reale fald i indkomsterne siden 2010. Mens den ufaglærte del af arbejderklassen har haft et reelt fald i den disponible indkomst på 3.000 kr., har de faglærte arbejdere haft et fald på 2.600 kr. Middelklassegruppen med korte eller mellemlange videregående uddannelser har i dag 1.200 kr. mindre til forbrug, end de havde i 2010.

① Faglærte arbejdere har i dag 2.600 kr. mindre til forbrug, end de havde i 2010

Overklassens lønindkomst er steget reelt med 588.000 kr. siden 1985, mens arbejderklassen i samme periode haft en stigning på knap 80.000 kr.

Samlet set er det altså både underklassen og størstedelen af arbejderklassen og middelklassen, som har haft reale fald i indkomsten efter skat siden 2010. I samme periode har overklassen haft en relativ stor indkomstfremgang, og den højere middelklasse har haft en lille indkomstfremgang.

① Størstedelen af arbejderklassen og middelklassen har haft reale fald i indkomsten efter skat siden 2010. Overklassen har samtidig haft en relativ stor fremgang

Klassernes lønudvikling er meget skæv

Klassernes disponible indkomster dækker både indkomst fra arbejde, formuer, pension og overførsler. Størstedelen af den samlede indkomst kommer imidlertid fra erhvervsindkomsten, som dækker over løn og indkomst fra selvstændig virksomhed.

① Erhvervsindkomsten dækker over løn og indkomst fra selvstændig virksomhed

Ser man udelukkende på erhvervsindkomsten, viser det sig, at overklassen har haft en markant højere stigning i erhvervsindkomsten end de andre klasser. Det fremgår af tabel 5, som viser

① Overklassens erhvervsindkomst er steget markant mere end alle andre klassers

udviklingen i erhvervsindkomster for de forskellige klasser fra 1985 til 2013. Til forskel fra de forrige tabeller er erhvervsindkomsterne i tabel 5 opgjort på personniveau – og ikke familieniveau. Således er det muligt at undersøge, hvordan erhvervsindkomsten for hver klasse har udviklet sig siden 1985, uden der kommer bidrag fra omfordeling inden for familien.

Tabel 5. Udvikling i erhvervsindkomst, 1985-2013 (real udvikling)				
	Overklasse	Høj middel	Middel	Arbejder
	1.000 kr.			
1985 erhv. indkomst i kr.	1.109,6	494,2	263,9	262,8
2013 erhv. indkomst i kr.	1.697,7	545,0	359,8	341,5
Ændring i kroner	588,1	50,7	95,9	78,7
	Procent			
Ændring i procent	53,0	10,3	36,4	29,9

Anm: Klasserne er opgjort på personniveau. Kun 18-59 årige er med. Underklassen er ikke medtaget i tabellen, da underklassen er defineret som personer uden for arbejdsmarkedet. Disse har derfor ikke indkomst fra løn eller virksomhed. Se boks 1 for definition af klasserne. 2015-priser

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

Mens overklassen har haft en real stigning i erhvervsindkomsten siden 1985 på 588.000 kr., svarende til over 50 pct., så har arbejderklassen haft en stigning på knap 80.000 kr., svarende til en stigning på knap 30 pct. Den laveste fremgang i erhvervsindkomsten ses hos den højere middelklasse, som har haft en real stigning i erhvervsindkomsten på 10 pct. i perioden. Det hænger sammen med, at der har været godt en fordobling af personer i den højere middelklasse fra 1985-2013.¹³ Især er der kommet flere personer med lange videregående uddannelser og relativ lav indkomst sammenlignet med den øvrige del af den højere middelklasse.

ⓘ Siden 1985 er overklassens erhvervsindkomst steget reelt med 588.000 kr., svarende til over 50 pct.

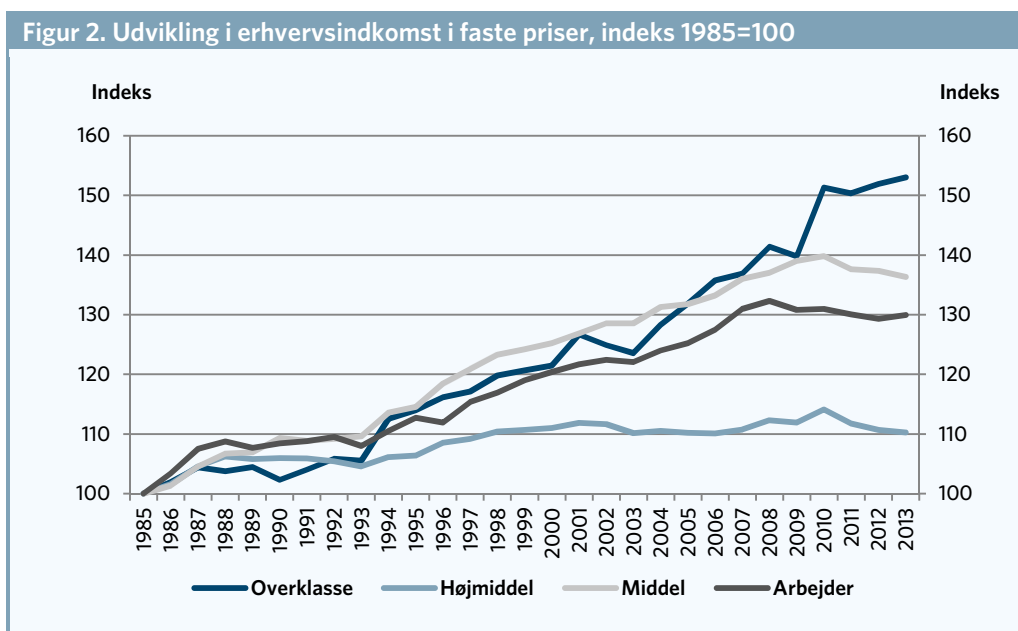
Arbejderklassen og overklassen havde stort set samme stigning i erhvervsindkomsten indtil starten af 00'erne. Siden da er overklassens indkomst stukket af

I figur 2 er udviklingen i erhvervsindkomsten vist for klasserne, hvor udviklingen er indekseret, så 1985 er sat til indeks 100. Man kan derfor ikke sammenligne niveauerne mellem klasserne, men kun iagttage udviklingen inden for de enkelte klasser. Af figuren er der flere interessante ting, der træder frem:

¹³ For at tælle med i den højere middelklasse skal man enten tjene mellem to og tre gange så meget som medianindkomsten (dvs. mellem 767.000 og 1,2 millioner kr.) eller have en lang videregående uddannelse. Fra 1985 til 2013 er der sket en stor stigning i antallet af personer med lange videregående uddannelser, som har en indkomst under det dobbelte af medianindkomsten. Opgjort på individniveau er denne gruppe vokset med 130.000 personer, og mens gruppen i 1985 udgjorde 45 pct. af den højere middelklasse, udgør gruppen nu over 70 pct. af den højere middelklasse.

- 1) Frem til starten af 00'erne havde arbejderklassen og overklassen stort set samme stigning i erhvervsindkomsten, men efterfølgende har overklassen haft en markant højere stigning i erhvervsindkomsten end arbejderklassen. Erhvervsindkomsten toppede i 2008 for arbejderklassen, og herefter har arbejderklassen haft et realt fald i erhvervsindkomsten.
- 2) Middelklassen har samme stigning i erhvervsindkomsten som overklassen helt frem til 2009, hvorefter overklassens erhvervsindkomst er steget mere end middelklassens. Erhvervsindkomsten toppede i 2010 for middelklassen, hvorefter den er faldet realt.
- 3) Erhvervsindkomsten har ligget stort set fladt for den højere middelklasse siden slutningen af 1990'erne. Som ovenfor nævnt hænger det sammen med den store stigning, der har været i den højere middelklasse.

Figur 2. Udvikling i erhvervsindkomst i faste priser, indeks 1985=100

Anm: Klasserne er opgjort på personniveau. Kun 18-59 årige er med. Underklassen er ikke medtaget i tabellen, da underklassen er defineret som personer uden for arbejdsmarkedet. Disse har derfor ikke indkomst fra løn eller virksomhed. Se boks 1 for definition af klasserne

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

Det markante fald i arbejderklassens erhvervsindkomst siden 2008 er gengivet i tabel 6, som viser klassernes udvikling i erhvervsindkomst fra 2008-2013. Her kan man se, at der faktisk er tale om et reelt fald i erhvervsindkomsten for arbejderklassen på over 6.000 kr. For middelklassen er erhvervsindkomsten faldet med knap 2.000 kr. og for den højere middelklasse med næsten 10.000 kr.

①

Arbejderklassens erhvervsindkomst er faldet reelt med 6.000 kr. siden 2008. Overklassen har oplevet en stigning på knap 130.000 kr

Arbejderklassens lønindkomst udgjorde ca. 1/4 af overklassens lønindkomst i slutningen af 1980'erne. I 2013 udgør den ca. 1/5 af overklassens lønindkomst

For overklassen er udviklingen gået den modsatte vej, og de har oplevet en stigning på knap 130.000 kr. i de seneste år. Det er altså en stærkt polariserende udvikling, der har fundet sted i de seneste år.

Tabel 6. Udvikling i erhvervsindkomst 2008-2013 (real udvikling)

	Overklasse	Høj middel	Middelklasse	Arbejderklasse
1.000 kr.				
2008 erhv. indkomst i kr.	1.568,8	554,9	361,6	347,7
2013 erhv. indkomst i kr.	1.697,7	545,0	359,8	341,5
Ændring i kroner	128,9	-9,9	-1,9	-6,3
Procent				
Relativ forskel	8,2	-1,8	-0,5	-1,8

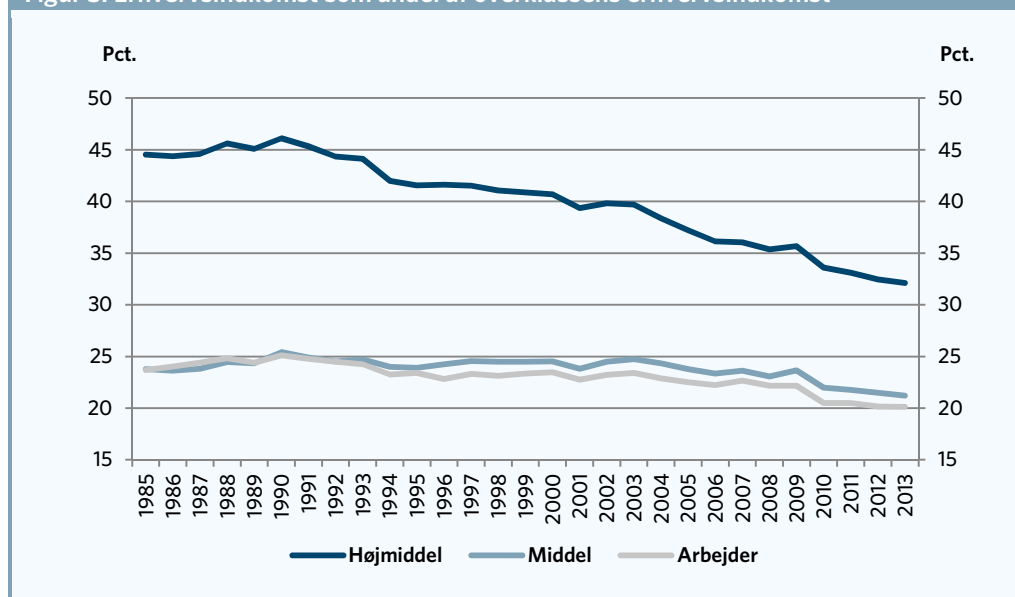
Anm: Klasserne er opgjort på personniveau. Kun 18-59 årige er med. Underklassen er ikke medtaget i tabellen, da underklassen er defineret som personer uden for arbejdsmarkedet. Disse har derfor ikke indkomst fra løn eller virksomhed. Se boks 1 for definition af klasserne.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

Konklusionen er, at overklassens erhvervsindkomst er stukket af fra de øvrige klasser gennem de senere år. Forholdet mellem overklassens erhvervsindkomst og de øvrige klassers erhvervsindkomst er vist i figur 3. Af figuren ses det, at arbejderklassens erhvervsindkomst i gennemsnit svarede til ca. 1/4 af overklassens erhvervsindkomst i slutningen af 1980'erne og starten af 1990'erne. Siden er andelen faldet, og i 2013 udgør arbejderklassens erhvervsindkomst ca. 1/5 af overklassens erhvervsindkomst. Stort set samme udvikling er fundet sted for middelklassen.

⓪ Arbejderklassens erhvervsindkomst svarede til ca. 1/4 af overklassens i slutningen af 1980'erne. I 2013 udgør arbejderklassens erhvervsindkomst 1/5 af overklassens

Figur 3. Erhvervsindkomst som andel af overklassens erhvervsindkomst

Anm: Klasserne er opgjort på personniveau. Kun 18-59 årige er med. Se boks 1 for definition af klasserne.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

Ser man på forholdet mellem den højere middelklasse og overklassen, så udgjorde erhvervsindkomsten for den højere middelklasse 45 pct. af erhvervsindkomsten for overklassen i starten af 1990'erne, hvorefter den er faldet støt i hele perioden til omkring 32 pct. i 2013.

En mere lige indkomstfordeling sikrer bedre vilkår for samfundet

De senere år er der sket en stærk polarisering af samfundet, som ikke kun handler om, at der er blevet længere mellem top og bund. Indkomstfremgangen for den almindelige lønmodtager i arbejderklassen er stagneret, og både arbejderklassen og middelklassen har oplevet en tilbagegang i erhvervsindkomsten siden 2008. Samtidig er indkomsterne for personer i overklassen steget markant.

① Indkomstfremgangen for den almindelige lønmodtager i arbejderklassen er stagneret

At der bliver større forskel på den almindelige danske lønmodtager og personer i toppen af det sociale hierarki, har stor samfundsmæssig betydning. Parallelt med den skæve indkomstudvikling, ser vi i disse år en tendens til, at Danmark også bliver mere opdelt geografisk og socialt. Nogle områder har udviklet sig til rene "velhaverenklaver", mens det meste af de danske provinsområder er rensset for personer fra overklassen. Det sker sjældnere og sjældnere, at arbejderens børn møder de riges børn i skolen eller i lokalområdet. Når de geografiske skel øges, gør de mentale det også. Det er sværere at forholde sig til, at nogle mennesker lever et helt anderledes liv, når man aldrig møder dem.

① Parallelt med den skæve indkomstudvikling, ser vi i disse år en tendens til, at Danmark også bliver mere opdelt geografisk og socialt

Der bliver større og større forskel på den almindelige lønmodtager og personer i overklassen

Det danske samfund har traditionelt været kendetegnet ved en stor økonomisk lighed, en stor grad af tillid på tværs af klasserne og dermed en stærk sammenhængskraft. Når befolkningen fjerner sig fra hinanden økonomisk, geografisk og socialt, og vi ser opblomstringen af parallelsamfund, har det betydning for vores gensidige tillid og respekt for hinanden – og for lysten til at bidrage til den samfundsmæssige omfordeling.

① Når befolkningen fjerner sig fra hinanden økonomisk, geografisk og socialt, har det betydning for opbakningen til velfærdssamfundet

Som en række anerkendte internationale organisationer som OECD og IMF samt nobelprisvindende økonomer har påpeget, har et samfund større gavn af, at velstanden kommer ud til den brede befolkning i stedet for at ophobe sig på få hænder i toppen af indkomstpyramiden. Investeringer i infrastruktur, sundhed, et socialt sikkerhedsnet, uddannelse, forskning og andre initiativer, der kan højne den sociale mobilitet, er til gavn for alle – også de rigeste. Som den britiske økonomihistoriker og epidemiolog Richard Wilkinson sammen med antropologen Kate Pickett har vist, er eksempelvis læsefærdigheder og tryghed blandt de rigeste bedre i lige samfund end i ulige. OECD og IMF påpeger, at der med ulighed følger en underinvestering i børns uddannelse i de mindre ressourcestærke familier. Hermed går menneskelige ressourcer tabt – og samfundet går glip af en potentielt mere kvalificeret arbejdsstyrke og milliarder i skatteindtægter og velstand.

⊙
Et samfund har større gavn af, at velstanden kommer ud til den brede befolkning i stedet for at ophobe sig på få hænder i toppen

Det er vigtigt, at der kommer politisk opmærksom på, at den almindelige dansker i arbejderklassen eller middelklassen sækker bagud, når det kommer indkomstfordelingen i samfundet. Indkomstfremgangen for arbejderklassen og store dele af middelklassen er gået i stå. Det er en meget uheldig udvikling. Alle klasser drager mest gavn af et samfund, hvor de økonomiske og sociale forskelle er små, og hvor indkomsten ikke koncentrerer sig i toppen.

⊙
Der er behov for politisk indgriben, hvis den polariserende udvikling skal vendes

Udgivet af
AE - Arbejderbevægelsens Erhvervsråd
Reventlovsgade 14, 1. sal
1651 København V.
Telefon: 33 55 77 10
E-mail: ae@ae.dk
www.ae.dk